

Opinnäytetyö (YAMK)

Taiteen uudet kontekstit

2025

Hanne Lammi

Kietoutuneisuuden luonto

– Maatuvan taiteen praktiikka ja työpajakonsepti

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Taiteen uudet kontekstit

2025 | 77 sivua, 8 liitesivua

Hanne Lammi

Kietoutuneisuuden luonto

- Maatuvan taiteen praktiikka ja työpajakonsepti

Luontokato, ilmastonmuutos ja planeetallamme lisääntyvä monilajinen pahoinvointi ovat nykyajan viheliäisiä solmukohtia. Se miten kohtelemme ympäristöämme, lajikumppaneitamme, toisenlaisia yksilöitä sekä yhteisöjä ja koko maapallon kietoutunutta kokonaisuutta, vaikuttaa suoraan meidän kaikkien hyvinvointiin. Opinnäytetyö syventyy ekologiseen maatuvan taiteen näkökulmaan ja maatuvan taiteen keinoihin.

Opinnäytetyö tuo esille maatuvan taiteen praktiikan ja etsii vastausta kysymykseen, miten tehdä taidetta ja harjoitteita maatuviista ja elonkirjoja rikastavista materiaaleista. Opinnäytetyö käy läpi ja esittelee mahdollisuuksia siihen, miten maatuvan taiteen työpajakonsepti jatkaa eteenpäin ja kehittyy tulevaisuudessa. Aineistona on käytetty kirjallisuutta, artikkeleita, taiteilijan työskentelyn tuloksia ja teoksia, työpäiväkirjojen merkintöjä sekä työpajakonseptin harjoitteiden dokumentoituja esimerkkejä ryhmätyöskentelyssä.

Opinnäytetyö on läpileikkaus taiteellisen praktiikan kehittämisestä kohti ekologista, maatuvaa, ympäristöönsä hiljalleen lahoavaa taidetta. Maatuvan taiteen työskentelytavat auttavat astumaan ulos antroposentrisen eli ihmiskeskeisen ajatusmallin keskiöstä kohti posthumanistista maailmankuvaa ja hyödyntämään tapoja, jotka tähtäävät lajien välisten rajojen ylittämiseen ja ovat hyödynnettävissä monen eri ammattikentän harjoittajan työssä.

Asiasanat: ekologia, kietoutuneisuus, elonkirjo, kulttuurihyvinvointi, ympäristötaide, maatuva taide

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Master of Culture and Arts, Contemporary Contexts of Arts

2025 | 77 pages, 8 attachment pages

Hanne Lammi

The nature of intertwining

- Decomposing art practice and workshop concept

Degradation, climate change, and the growing multi-species malaise on our planet are the wretched hubs of modern times. How we treat our environment, our species partners, other species and the intertwined whole of the earth has a direct impact on the well-being of all of us. The thesis focuses on the ecological perspective of decomposing art and the means of making decomposing art.

The thesis introduces the practice of decomposing art and seeks an answer to the question of how to make art and workshops from decomposing and life-enriching materials. The thesis goes through and presents opportunities for how the workshop concept of decomposing art will continue to live on and develop in the future. The material used is literature, articles, the results and works of the artist's work, entries in work diary, and documented examples of workshop concept exercises in group work.

The thesis is a cross-section of the development of artistic practice towards ecological, decomposing, slowly decaying art. The working methods of decomposing art help to step out of the anthropocentric, or human-centered, thought model towards a posthumanistic worldview and to utilize ways that aim to cross the boundaries between species and can be used in the work of many practitioners in different professional fields.

Keywords: ecology, intertwinedness, biodiversity, cultural well-being, environmental art, decomposing art

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Maatuvan taiteen konteksti ja merkitys	10
2.1 Maatuvan taiteen käsite ja konteksti	12
2.2 Ympäristövaikutukset ja materian merkitys	17
3 Maatuvan taiteen praktiikka	22
3.1 Kohti ekologisen maatuvan taiteen asiantuntijuutta	23
3.2 Puutarhurin kosketus luontoon	26
3.3 Nukketeatteritaiteilija luo nahkansa	29
3.4 Maatuvalla maaperällä	31
3.4.1 Maatuvan taiteen performatiivisuus	33
3.4.2 Voimaa juurista	37
4 Elonkirjoa rikastava maatuvan taiteen työpajakonsepti	42
4.1 Maatuvan taiteen työpajat	43
4.1.1 Metsän olento -työpaja	44
4.1.2 MinULTA-työpaja	49
4.1.3 Panskiksen luontokerhon työpajat	51
4.2 Työpajakonseptin tarkastelu	65
5 Maatuvan taiteen tulevaisuus	68
5.1 Yhteisö	69
5.2 Kohti maatuvaa taidepuistoa	69
5.3 Esittävän taiteen maatuvat mahdollisuudet	70
6 Reflektio	71
Lähteet	72

Liitteet

Liite 1. Maatuvan taiteen harjoitteita

Kuvat

Kuva 1. Havainnollistava toimintatutkimuksen syklisen ajatusmallin kehä. Visualisoinnin tein Toimintatutkimus: käytännön opas -kirjan pohjalta. (Heikkinen & Kaukko 2023, 19.)	11
Kuva 2. Ensimmäinen metsäteokseni vuodelta 2020.	24
Kuva 3. Puutarhajätteestä syntynyt teos.	28
Kuva 4. Yksi IKI-teossarjan teoksista.	32
Kuva 5. Elävän Kulttuurin Koroisten Elonkirjopuistossa toteutettu Lammikko-työryhmän Elonkulku-teos. (Kuva: Heidi Mäkelä)	34
Kuva 6. Lammikko-työryhmän Elonkulku-teoksen maahan jäävä installaatio Porissa.	35
Kuva 7. Nurinkurinen väki metsästä -esityksen esiintyjä, nuket ja lavasteet Aunelan kirjastossa syyskuussa 2024	37
Kuva 8. Nurmikkoa kasvattamassa juuria peltitarjottimilla.	38
Kuva 9. Kiipijä-teoksen muutokset huhti-kesäkuun 2025 välisenä aikana.	40
Kuva 10. Kiipijä-teos 4. kesäkuuta 2025	41
Kuva 11. Matkalla pitämään Metsän olento -työpajaa.	45
Kuva 12. Metsän olento -teoksen kasvot.	47
Kuva 13. Valmis Metsän olento -teos.	48
Kuva 14. MinULTA-työpaja Turussa vuonna 2024.	49
Kuva 15. MinULTA-työpajan teos.	50
Kuva 16. Metsän silmä -teosten valmistamista.	53
Kuva 17. Kasvivärejä astioissa ja osallistujia maalaamassa metsässä.	56
Kuva 18. Osallistujien viestejä Ystäväpuilleen.	61
Kuva 19. Yksilömaalaus ja ryhmän yhteinen maalaus.	64

1 Johdanto

Kietoutuneisuuden luonto: Maatuvan taiteen praktiikka ja työpajakonsepti - opinnäytetyö esittelee käytäntöjä ja työskentelytapoja sekä etsii uusia menetelmiä ekologisen ja maatuvan taiteen tekemiseen luonnonympäristöön. Opinnäytetyö pohjaa taiteellisen ja autoetnografisen tutkimuksen menetelmäperinteeseen ja se käyttää toimintatutkimuksen syklistä ajatusmallia toimintansa pohjana. Opinnäytetyö esittelee mahdollisuuksia siihen, miten tehdä ekologista, elonkirjoa edistävää ja maatuva taidetta. Ja syventyy siihen, mitä työkaluja maatuva taide antaa yhteisöille luontosuhteen, kietoutuneisuuden, syventämiseen. Opinnäytetyö käy läpi kuljettuja polkuja, risteyksiä sekä umpikujia matkalla nukketeatteritaiteilijuuudesta kohti ekologista elonkirjoa rikastuttavan taiteen asiantuntijuutta.

Tällä alkutaipaleella ekologisen taiteen maailmaan käytössäni on aineistoina aihetta eri suunnista lähestyvää kirjallisuutta, artikkeleita sekä tutkimuksia ja tuottamaani materiaalia teosten, harjoitteiden ja työpäiväkirjan muodossa, joita tarkastelen laadullisen ja temaattisen sisällönanalyysin keinoin. Työpäiväkirjani vuosien 2024–2025 ajalta sekä työskentelytapojeni ja materiaalikokeilujeni dokumentaatiot vuosilta 2020–2025 muodostavat tutkimusaineiston, jonka kautta tarkastelen praktiikkani kehitystä. Opinnäytetyössä vierailaan lapsille tarkoitetussa Luontokerhossa, jossa kehitän praktiikkani pohjalta työpajamallia. Henkilökohtaisen työpäiväkirjani materiaali tulee säilymään käytössäni opinnäytetyön jälkeenkin, sillä tulen kehittämään praktiikkaani ja konseptiani edelleen eteenpäin.

Jäljen jättäminen maailmaan on sekä inspiroinut, kauhistuttanut että vaivannut minua läpi elämäni. Ajatusmaailmassani taiteilijan rooli on näyttäytynyt sekä oman polun raivaajana että yhteiskuntansa ja ympäristönsä sääntöviidakossa luovivana suunnistajana. Karttaan on merkitty solmukohtia ja esille nostettavia aiheita, jotka muodostavat monisyisen vyyhdin menneisyyden, nykyhetken ja tulevan välillä.

Maatuva taide, jonka käsitettä avaan tässä opinnäytetyössä, toimii taiteellisessa työskentelyssäni työkaluna maailmassa piilevien vyyhtien ja solmukohtien avaamiseen. Puhun usein taiteestani metsätaiteena, sillä monesti inspiroivin luonnonympäristö itselleni löytyy metsästä. Maatuvissa metsäteoksissa inspiroivaa on hetkellisyys, joka tekee mahdolliseksi tarkastella teoksen sulautumista osaksi ympäristöä. Maatuvassa taiteessa tarkastelun alla on teoksen jatkuva prosessi. Prosessi, joka jatkuu vielä teoksen vajotessa metsänpohjaan näkymättömässä hajoamisprosessissa pieneliöiden temmellyskenttänä.

Näkemykseni taiteen alkuhetkien historiasta toimii inspiroivana oivalluksena taiteellisella matkallani. Fancourtin (2017, 15–16) mukaan ihmislajin synnyttämän taiteen alkupiste asettuu myöhäispaleoliittiselle kaudelle noin 40 000–10 000 vuotta sitten. Sana paleoliittinen muodostuu kreikan sanoista “paleo”, joka tarkoittaa vanhaa, ja “lithos” tarkoittaen kiveä. Tämän aikakauden taiteen tunnetuimpia esimerkkejä ovat kalliomaalaukset.

Ensimmäiset löydökset taiteesta viittaavat siihen, että luolien maalauksia ja veistoksia on käytetty rituaalisiin toimenpiteisiin, esimerkiksi hedelmällisyyden ja terveyden ylläpitoon. Tuolloin shamaanit ja henkioppaat edustivat aikansa taiteilijan roolia rituaalisten menojen kautta ja kuvaamalla maalauksin aikansa toimintaa. Joidenkin tutkimusten mukaan rituaaleissa on arveltu käytetyn maalaustaiteen lisäksi soittimia, kehon tuottamaa ääntä, liikettä sekä animoituja elementtejä. Taiteen parantava ja hyvinvointia lisäävä ominaisuus on havaittu jo tuolloin, taide on ollut osa yhteisön toimintaa ja tuonut yhteisön yksilöt lähemmäs sekä toisiaan että ympäristöä. (Fancourt 2017, 15–16.)

Maatuva taiteella on paljon samoja piirteitä ympäristötaiteen kanssa. Ympäristötaiteen yhtenä ominaisuutena on se, että se tehdään paikkaan, jossa kuka tahansa voi siihen törmätä, ilman että on erikseen lähtenyt teosta kokemaan. Teosta ympäröivän yhteisön hyväksyntä teokselle, tai jopa sen tekemiseen osallistuminen, on tärkeää. Yhteisön voi käsittää pelkkänä ihmisyksilöistä koostuvana yhteisönä, mutta tässä opinnäytetyössä laajennan tietystä ympäristössä toimivan yhteisön käsitettä laajemmaksi yhteiseksi,

Tällöin yhteisön käsitteeseen lukeutuvat myös toisenlaiset eliöt kuten kasvit, eläimet, bakteerit ja muut mikro-organismit.

Opinnäytetyössäni teosten lokaatioina toimivat kaupunkimetsät tai keskusten lähellä sijaitsevat metsät ja viheralueet. Kaupungeissa sijaitsevan lähiluonnon potentiaali kulttuurihyvinvoinnillisessa ja luontosuhdetta tarkastelevassa taidetyöskentelyssä on merkityksellinen. Kaupunkiluonnon läheisyydessä elää paljon paitsi ihmisiä myös muunlaisia. Kaupungeissa sijaitseva luonto on tyypillisesti ollut siivottua ja monokulttuuria tukevaa puistoaluetta tai hoitamatta jätettyä ryteikköä tai roskaista joutomaata. Kaupunkiluonnon eli viheralueiden hyvinvoinnillinen arvo lisääntyy, kun niistä tehdään monilajillisesti houkuttelevia ja inspiroivia alueita. Luonnossa näkyvien muutosten, vuodenaikojen ja elämän kiertokulun aiheuttamien muutosten seuraaminen parantaa mielenterveyttä, yhteyttä itseen ja ympäristöön. Alueella tyypillisesti viihtyvien lajien monipuolinen suosiminen parantaa samalla elonkirjoa ja rikastuttaa ympäristöään luonnon omien mekanismien avulla. (Dobson ym. 2020.)

Maailmamme on murroksessa, ja huoli ympäristön tilasta on monen mielessä päivittäin. Kriisit ympäri maailmaa saattavat tuntua kaukaisilta, ja ne on helpompi painaa pois mielestä. Globaalit kriisit, biodiversiteetin heikkeneminen ja ilmastonmuutos voivat tuntua suurilta ja lannistavilta asioilta, joihin yksittäisen ihmisen on vaikea löytää helppoja vastauksia. Lähiluonnossa tapahtuvat muutokset ovat konkretiaa, jonka voi nähdä ja tuntea arjen keskellä.

Lähiympäristössä tapahtuvat muutokset saavat ihmiset reagoimaan helpommin ja suojelemaan sitä, jos muutokset tuntuvat vääriltä. (Cantell ym. 2020, 63.)

Lähiluonnon suojeluvimmaa voi ajatella alueeseen kohdistuvana suhteena. Sen suhteen voimistaminen ja tunne, että voi lisätä alueen arvostusta ja kulttuurista pääomaa, on toteutettavissa muun muassa ympäristötaiteen menetelmien avulla. Alueen kunnostaminen ja oman ekologisen kädenjäljen jättäminen on toimintaa sekä oman että muiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä voi poikia keskustelua ja toimintamalleja, joista on konkreettista hyötyä myös globaalien ekososiaalisten kriisien kysymyksiin.

Tässä opinnäytetyössä maatuvalta taiteella tarkoitetaan ekologisilla ja maatuville materiaaleilla valmistettuja taideteoksia tai luontosuhdetta tarkastelevia taideharjoitteita. Maatuvan taiteen praktiikka kuvaa tapaa tehdä teoksia lahoavista, ympäristön kokonaisvaltaista hyvinvointia huomioivista materiaaleista. Maatuvan taiteen työpajakonsepti on praktiikan työskentelytapojen kautta kehitettyjä harjoitteita, joita voi hyödyntää monialaisesti erilaisissa tapahtumissa ja kohteissa. Harjoitteet antavat työkaluja ja toimivat siltana yhteisön ja lähiluonnon suhteen syventämisessä. Lähiluonnon tilan kunnioitus, elonkirjon kietoutuneisuus sekä yhteisen ympäristön suojelun halu ovat avain asemassa maatuvalta taiteessa.

Maatuvan taiteen konteksti ja merkitys -luvussa käyn läpi sitä, miten maatuva taide tämän opinnäytetyön kehyksessä asettuu ympäristötaiteen laajaan kenttään sekä tarkastelen maatuvalta taiteen ja siinä käytettävien materiaalien vaikutuksia ympäristöönsä. **Maatuvan taiteen praktiikka** -luku avaa oma työskentelyäni ja matkaani maatuvalta taiteen parissa erilasten teosesimerkkien kautta. Osio esittelee sekä vanhoja teoksiani ja niiden materiaalivalintoja että nykyisiä suuntiani teosten suunnittelun ja valmistamisen suhteen. Aineistona toimivat dokumentoidut teokset sekä työpäiväkirjani.

Elonkirjoa rikastavan maatuvalta taiteen työpajakonsepti -luvussa keskitytään kolmeen erilaiseen maatuvalta taiteen työpajaan. Kaksi työpajaa olen pitänyt aikaisemmin, ja kolmas työpaja on suoritettu osana tätä opinnäytetyötä. Tutkimusaineistona käytän lähdekirjallisuutta ja -tekstejä, dokumentaatiota sekä työpäiväkirjamerkintöjä työskentelystäni. **Maatuvan taiteen tulevaisuus** -luku esittelee työskentelyni ja yleisesti maatuvalta taiteen tulevaisuuden mahdollisia kehityssuuntia ja polkuja. Tulevaisuuden mahdollisuuksia pohditaan sekä lähdeaineistojen että työpäiväkirjamerkintöjeni kautta. Viimeisessä **Reflektio** -luvussa koostan opinnäytetyöni aikana löytyneitä tuloksia ja pohdintoja.

2 Maatuvan taiteen konteksti ja merkitys

Tässä autoetnografisen, taiteellisen tutkimuksen ja toimintatutkimuksen käytänteitä yhdistelevässä opinnäytetyössä tarkastellaan kysymystä, miten tehdä ekologista ja maatuvaa taidetta luonnonympäristöön. Autoetnografinen tutkimusote näkyy analyyttisessä ja reflektioivassa otteessa kehittyvään maatuvan taiteen praktiikkaani. Taiteen kentällä maatuva taide kytkeytyy vahvasti ympäristötaiteen laajaan kontekstiin. Ekologisen elämäntavan ja taiteentekemisen kietoutuminen yhteen vaatii keskustelevaa, kriittistä ja läpinäkyvää otetta. Tämä ajatusmalli toistuu myös autoetnografisen tutkimuksen perinteessä, jossa taiteilijatutkijan henkilökohtainen praktiikka ja kokemukset liitetään osaksi taidehistoriaa. Toiminta kytketään osaksi kentän nykyistä liikehdintää sekä sitä tarkastellaan osana laajaa tutkimusaineistoa. (Leiwo 2024, 106.)

Objektiivisen näkökulman ylläpitäminen on haastavaa käsitellessäni taiteellista työtäni osana laajaa ympäristötaiteen käsitteen alle sijoittuvaa maatuvan taiteen kontekstia ja tarkastellessani sen kehittymistä omanlaiseksi praktiikakseen. Taiteellisen tutkimuksen perinteessä tutkija, eli tässä tapauksessa tämän opinnäytetyön kirjoittaja, osallistuu tutkimaansa toimintaan. Käytössäni oleva taiteellisen tutkimuksen käytännöllinen (practice based) menetelmä hämärtää tutkijan ja tekijän välistä rajaa. Gröndahlin (2023) mukaan taiteellinen tutkimus voidaan jakaa kolmeen erilaiseen tutkimustapaan: taidetta käsittelevään tutkimukseen, tutkimukseen taidetta varten tai tutkimukseen. Näistä tavoista opinnäytetyöni menetelmät ovat lähimpänä tutkimukseen taidetta varten (research for art), jossa kokeileva tutkimus tuottaa uusia luovan työskentelyn menetelmiä. Menetelmien kautta tutkija haluaa muuttaa tai parantaa olemassa olevia käytäntöjä. (Gröndahl 2023.) Keskityn luonnonympäristöön tehtävien teosten ekologisuuteen sekä materiaalivalintoihin ja siihen, miten teosten ympäristössä elävä monilajinen yhteisö vaikuttaa teosten elinkaareen. Teosten ja praktiikkani avulla kehitän yhteisöllisiä harjoitteita, jotka muodostavat pohjan maatuvan taiteen työpajakonseptille.

Praktiikkani kehittymisen käyttäminen lähtökohtana, muutokseen pyrkiminen ja yhteisön aktivoiminen sekä sen kautta yhteisön toimintaan vaikuttaminen tuo opinnäytetyöhön piirteitä toimintatutkimuksen perinteestä.

Toimintatutkimuksessa painotetaan ajattelun ja toiminnan läheistä suhdetta. Tietoa tarvitaan toiminnan muuttamiseksi, ja toisaalta muuttamalla toimintaa saadaan uutta tietoa. Teoreettinen tieto ja käytännön kannalta hyödyllinen tieto nähdään toimintatutkimuksessa saman kokonaisuuden ulottuvuuksina. (Heikkinen & Kaukko 2023, 17.) Syklinen ajattelumalli (kuva 1.) toimii opinnäytetyössäni toimintatutkimuksen periaatteena. Alla oleva kuva havainnollistaa syklisen ajattelumallin idean.

Kuva 1. Havainnollistava toimintatutkimuksen syklisen ajatusmallin kehä. Visualisoinnin tein Toimintatutkimus: käytännön opas -kirjan pohjalta. (Heikkinen & Kaukko 2023, 19.)

2.1 Maatuvan taiteen käsite ja konteksti

Tässä opinnäytetyössä puhutaan maatuvan taiteen käsitteestä. Maatuva taide resonoi monen taidesuuntauksen kanssa, eritoten ympäristötaiteen, maataiteen sekä paikkasidonnaisen taiteen mutta myös biotaiteen kanssa.

Kuvataiteesta 1960-luvulla eriytynyt ympäristötaide sai muotonsa, kun maa- ja performanssitaiteilijat alkoivat tekemään teoksiaan ulkotiloihin.

Ympäristötaideteos syntyy tyypillisesti sen suhteesta ympäröivään tilaan ja luontoon. Teos ei ole vain ulossijoitettu taideobjekti, vaan sen merkitys tulee ympäristönsä kautta. Joskus teos saattaa jopa muokata ympäristönsä luonnetta. Puhuttaessa ympäristötaiteesta mielletään se usein ulkotilaan sijoitetuksi teokseksi. Ympäristötaide ei kuitenkaan ole pelkästään luontoon sijoitettua taidetta, vaan se on itsenäinen taiteen muoto, jonka yksi pääasiallinen merkitys on syventää paikkakokemusta. (Huhmarniemi & Jokela 2018, 107–108.)

Etymologisesti tarkasteltuna sanan ympäristö merkitykset voidaan palauttaa ympyrään tai jonkin ympärillä olevaan (Johansson 2004, 24). Ympäristön käsite on monitahoinen ja usein sitä saatetaan ajatella luonnon synonyymiksi (Cantell ym. 2020, 8). Yksinkertaistettuna ympäristötaide tarkoittaa luonnonympäristöön tehtyjä teoksia, jotka voivat olla katoavia ja väliaikaisia eritavoin koettavissa olevia tai pysyviä julkisia teoksia. Yleensä teokset on suunniteltu vuoropuheluun ja vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. Monet ympäristötaideteokset tehdään yhteisöllisin menetelmin. Yhteisötaiteessa taiteilija ja jokin yhteisö työskentelee ajankohtaiseksi kokemansa aiheen parissa. (Huhmarniemi 2018, 26.) Luonto eli ekologinen ympäristö on tila, jossa maatuvan taiteen teokset saavat elää kokonaisen elinkaarensa, ideasta maaperään lahonneeseen ja hajonneeseen energiaan.

Maatuva taide esittäytyy minulle rituaalina, palaamisena juurille, oman olemassaolonsa katoavan luonteen hyväksyvänä tekona. Tästä rituaalista, paluusta ja aktiosta saattaa jäädä hetkellinen jälki, teos, ympäristöönsä. Jälki, jonka ympäristö hiljalleen erilaisten tekijöiden saattelemana hajottaa ja lahottaa osaksi itseään, näkymättömiin ja lopulta unohduksiin. Maatuva taide on hetken tekoja ja muistoja, jotka haalistuvat, kun aika virtaa niiden ohitse. (Työpäiväkirja 5.2.2025)

Eliöiden elinkaarien, elinympäristöjen ja erilaisten prosessien kanssa kosketuksissa oleva taide kietoutuu ympäristönsä kanssa yhdeksi samaksi tiedon tasoksi. Biologi Wilson toteaa (2001, 18.) että jos maailmassa voidaan vahvistaa tiedon perustava yhtenäisyys eli konsilienssi, kulttuurin pyrkimykset, erityisesti luovat taiteet, liittyvät lopulta luonnontieteisiin ja humanistisiin tieteisiin. Hänellä oli näkemys siitä, että 2000-luvulla filosofiasta historiaan ja moraaliseen pohdiskeluun, vertailevaan uskontotieteeseen ja taiteiden tulkintaan ulottuvien humanististen tieteiden prosessi siirtyy lähemmäs luonnontieteitä ja sulautuu niihin osittain. Väärässä hän ei vaikuta olevan, sillä verrattain moderni taiteenmuoto biotaide on nostanut suosiotaan. Maatuvaa taidetta lähellä olevalla biotaiteella on potentiaalia myötävaikuttaa ihmisten luontokäsitykseen ja -suhteeseen tarjoamalla uusia tapoja käsitellä ympäristökriisiä. Viemällä fokuksen pois ihmiskeskeisestä ajatusmallista kohti posthumanistista ja lajienvälistä näkökulmaa biotaiteilijat voivat luoda uusia tapoja käsitellä maailmaa, jossa monilajiset elintilat ja -ympäristöt voivat yhteistyössä kukoistaa ja kehittyä. (Pietarinen & Qureshi 2024.)

1980-luvulla taidekentälle nousi käsite uusi julkinen taide (new genre public art), jossa taiteilijat kommentoivat aikaansa ja käsittelivät teoksissaan yhteiskunnallisia haasteita. Teokset tehtiin yhteistyössä yhteisössä osallistaen paikallisia toimijoita prosessiin. Tällainen taiteen tekemisen tapa sai yllään käsitteet tilanne- ja paikkasidonnainen, myös nimitystä yhteisötaide käytettiin. (Huhmarniemi & Jokela 2018, 110.) Yhteisötaiteen lisäksi ympäristötaiteen muodostumiseen vaikuttanut ilmiö oli installaatiotaide. Installaatiotaide korostaa tilallisuutta, ajallisuutta, kehollisuutta ja usein yleisesti moniaistillisuutta perinteisen veistotaiteen rinnalla. On tyypillistä, että installaatio täyttää koko tilan tai että katsoja voi mennä sen sisälle ja kokea itsensä osana teosta. (Huhmarniemi & Jokela 2018, 110.) Maatuvassa taiteessa teos ja sitä ympäröivä tila ovat yhteydessä toisiinsa ja luovat yhtenäisen tilan, jossa osallistuja on samaan aikaan sekä tekijä että kokija.

Ympäristötaiteen nykysuuntauksista tilataide ja paikkasidonnainen taide omaavat myös samankaltaisuuksia maatuvan taiteen menetelmien kanssa.

Paikkasidonnaiseen taiteeseen yhdistetään usein yhteisöllinen elementti, kun taas tilasidonnaisessa teoksessa se ei ole välttämätön. (Jokela ym. 2018, 20.) Paikkasidonnainen ympäristötaide on yleensä suunniteltu tiettyyn paikkaan ja sen taustalla on usein jonkinlainen tarve teokselle, joka kommunikoi paikkaan liittyvien kokemusten ja muistojen kanssa. Taiteilijalta edellytetään tällöin moniulotteista taustatutkimusta paikkaan ja sen yhteisöihin. (Huhmarniemi 2018, 25.) Paikkataiteen käsite on lähellä tilataidetta. Maataiteen ja paikkataiteen erottaa toisistaan se, että maataide tunnetaan ja ymmärretään pääasiassa valokuvien kautta, kun taas paikkaveistos vaatii kokijan fyysistä osallistumista teoksen struktuuriin. (Johansson 2004, 32.)

Maatuva taide käsittelee materiaalin maatumista ja muuntumista osaksi ekosysteemin kokonaiskuvaa. Maataiteessa on samankaltaisia näkökulmia kuin maatuvassa taiteessa, mutta maataiteen käsitteessä teoksen tilallinen olemassaolo tietyssä taideinstituution ulkopuolisessa paikassa, siitä tehty dokumentaatio ja näiden kahden välinen suhde nousevat tarkastelun pääkohteeksi. (Johansson 2004, 5.) Maataiteessa luonto ei ole pelkkä kuvausten kohde, eikä ihmisestä irrallinen aine. Luonto on elementti, joka kuuluu meihin ihmisiin ja ihminen kuuluu siihen. Johansson (2004, 5) toteaa että maataiteessa luonto tematisoituu ylimääränä, hallitsemattomana, jonakin joka ei asetu kuvaan tai ole kuvattavissa. Maataiteella ja maatuvalla taiteella on samankaltaisuuksia maaperään syntyvien teosten ja tekojen kautta mutta niitä erottaa se, että maatuva taide ei ole aina dokumentoitavissa ja esitettävissä jälkikäteen. Maataiteelle läheisiä taidesuuntauksia muodostui 1980- ja 1990-luvuilla, jolloin kansainvälisessä taiteessa ympäristöllisyys nosti päätään. Ympäristöllisen taiteen muotoja olivat esimerkiksi taidetta luonnossa ja luontotaide. Maatuvaa taidetta yhdistää näihin taiteen suuntiin niiden ekologisiin kysymyksiin ja ongelmakohtiin tarttuvat ja niitä tarkastelevat sisällöt. (Johansson 2004, 32.) Maatuvan taiteen määritelmä praktiikassani koskettaa häilyvästi monia eri taidesuuntauksia ja niiden rajapintojen ymmärtäminen on usein vaikeaa. Maatuva taide käsittää paikkasidonnaisen sekä sijoilleen lahoavan ja hiljalleen katoavan taiteen, joka ottaa kantaa sekä tekona, harjoitteena että teoksena ekologisiin ja luontosuhdetta korostaviin aiheisiin.

Ympäristötaiteen ja varsinkin ekologisen taiteen suosio on kasvanut ja saanut uusia muotoja viime vuosina. Ympäristökriisin myötä ekologisen taiteen avulla vaikuttaminen yhteiskunnallisiin asioihin ja yhteisöllisen tiedontuotannon yleistyminen näkyvät osana ympäristötaiteen kenttää. Taiteen tekeminen ja kokeminen luonnonvaraisissa ympäristöissä ja kutsumalla sinne ihmisiä kokemaan yhdessä moniaistillisia taide- ja luontoelämyksiä on yksi oleellinen tapa vaikuttaa mielipiteisiin ja suhtautumiseen luonnon tilaan. Toisaalta rakennettu tai ihmistoimilla muutoin muokattu luonnonympäristö koetaan myös tärkeäksi paikaksi tehdä taidetta. Tällöin voidaan välittää ympäristötietoa kyseisestä paikasta ja peilata ihmisen suhdetta erityistä muuttuvaan maisemaan. (Siivonen ym. 2022, 224–225.) Opinnäytetyössäni kehiteltävä maatuvan taiteen praktiikka ja menetelmien konseptointi työpajalliseen käyttöön sisältää samankaltaisen vaikuttamisen, vuorovaikutuksen ja yhteisön voimavaroihin tukeutuvan elementin.

Ympäristönsä olosuhteisiin taipuvan ja sitä kuuntelevan luonteen kautta maatuva taide on käsite, joka ei pyri jättämään itsestään konkreettista jälkeä. Jälki, joka siitä jää, elää kaikissa sen kokijoissa, hajottajissa ja eläjissä. Se antaa mahdollisuuden pysähtyä, kuulua ja elää – rikastuttaa sitä ekososiaalista ja lajienvälistä elonkirjon ympäristöä, jossa se on tapahtunut. Veistokset ja installaatiot, joita prosesseista syntyy, maatuvat omalla ajallaan näkymättömiin. Maatuvassa taiteessa tekeminen, hetkellisyys, pysähtyminen ja jakaminen ovat tärkeitä elementtejä. Ympäristön merkityksessä korostuu yhteisö ja sen tekijät. Pääasiallinen keskittymispiste on hetkellisyydessä, tekijän kokemuksessa – tämän takia menetelmissä painottuu myös yhteisöjen ja yhteisöllisyyden merkitys.

Maatuvan taiteen yhteydessä teoksen tekeminen on henkilökohtaisessa praktiikassani rituaalinomaista. Rituaali tässä kontekstissa merkitsee paikkaan, luonnontilaan tai ympäristöön pysähtymistä ja sen aistimista. Rituaalit ovat jonkin yhteisön hyväksymiä ja sopimia toimintatapoja, kun halutaan suorittaa esimerkiksi parantamiseen, syntymään, kuolemaan tai muuhun merkitykselliseen hetkeen liittyvää toimintaa. Rituaali voi olla sosiaalinen tai

sisäänpäin kääntynyt toimitus. On tutkimuksia siitä, että kautta ihmiskunnan historian rituaaleilla olisi ahdistuneisuutta vähentäviä sekä tunteiden säätelyä ja stressaavien tilanteiden kontrollointia tukevia ominaisuuksia. Jotkut teoriat ovat sitä mieltä, että rituaaleilla olisi ryhmisiteitä vahvistavia ominaisuuksia, esimerkiksi yhdessä laulaminen ja tanssiminen ovat saattaneet auttaa luomaan ihmisten välille tiiviimpiä sosiaalisia suhteita. (Rosenlöf 2023.)

Maatuvan taiteen ja sen prosessiin liittyvien rituaalien kautta kokija, eli ihminen, ymmärtää toimiensa vaikutuksia keskinäisriippuvaisessa maailmassa. Taiteen kautta luonnon esteettisyys korostuu ja tuo samalla sekä eliöiden että ekosysteemien itseisarvon. Ekologisen ympäristötaiteen menetelmien ja käsitteiden avulla voidaan rakentaa ymmärrystä ympäristön tilasta esimerkiksi parantamalla ihmisten ja paikkojen välisiä suhteita sekä lisäämällä erilaisten ryhmien ja ajattelutapojen välistä dialogia. Keskinäisriippuvuudet ilmenevät kietoutumina, kiertokulkuina ja ketjureaktioina. Ymmärrys siitä, että ihmiselämät ovat kytkeytyneitä sekä toisiinsa että planeettamme muihin todellisuuksiin ja toisenlajisiin yksilöihin, auttaa näkemään yksilön itsensä kytkeytymisen toisiin ja samalla havaitsemaan omat vaikutusmahdollisuudet sekä paikallisella että planetaarisella tasolla. (Siivonen ym. 2022, 223–229.)

Autoetnografisessa tutkimuksessa tieto pohjaa siihen, että ihmisen elämä on sekä ainutlaatuista mutta myös yleistä ja yleistettävää. Arkisen ja toistuvuuttaan näkymättömäksi muuttuneiden käytäntöjen tutkiminen ja nostaminen valokeilaan on pienen autoetnografisen tutkimuksen keskiössä. (Uotinen 2021.) Tässä opinnäytetyössä tuodaan ilmi sekä taiteilijan oman praktiikan kehittymisen että lähiluonnon muuttuminen näkymättömäksi arkipäivän keskellä. Maatuvan taiteen praktiikka on kehittynyt hiljalleen, pieninä päätöksinä ja virtauksina kohti sitä muotoa, jollaisena se tässä opinnäytetyössä esiintyy.

Työskentelyssäni on vihjeitä siitä, että olen käyttänyt toimintatutkimuksen syklistä pyörrettä käsitellessäni maatuvaa taidetta taiteellisen tutkimuksen kautta. Olen huomannut umpikujia toiminnassani ja pyrkinyt muuttamaan toimintaani huomattessani sen kaksinaismoralistisia kaavoja. Autoetnografia on läsnä opinnäytetyössäni siinä, että tarkastelen itselleni näkymättömäksi muuttuneita käytänteitä eli työskentelyni on muuttunut minulle arkipäiväiseksi. Nyt nostan työskentelyni, praktiikkani, vihdoon kasvamaan tarkastelevan valon alle. (Työpäiväkirja 7.5.2025)

Maatuvassa taiteessa ja sen tekemisessä nousee keskiöön sen vaikuttavuus ja vuoropuhelu. Paikalliskulttuurin ja luonnon välinen yhteys on usein lähtökohtana suunniteltaessa ympäristötaideteosta tai -tekoa. Taiteen vaikuttavuus näkyy sekä sen lopputuloksessa että prosessissa, joka johtaa lopputulokseen. Lopputuloksen, eli jollain tavalla tai aistilla havaittavan teoksen tai tapahtuman, johon olemme taiteen tekijöinä ja kokijoina tottuneet, jälkeenkkin prosessi jatkuu. Vaikuttavuus ja vuoropuhelu jatkuvat suorien ja epäsuorien prosessien kautta eivätkä ehkä milloinkaan pääse lopulliseen määränpäähänsä. Tämä on maatuvan taiteen määritelmä tässä opinnäytetyössä

2.2 Ympäristövaikutukset ja materian merkitys

Teoksen vaikutukset ympäristöönsä ja käytettävien materiaalien kulutus on nykypäivänä otettava huomioon taiteen tekemisessä samalla tavalla kuin missä tahansa muissakin töissä, teoissa tai päätöksissä. Maatuvassa taiteessa materiaalien ja resurssien kulutus minimoidaan ja käytetään mahdollisuuksien mukaan luonnonmukaisia, eettisiä, ekologisia ja paikallisia, eli lähialueilta tai jopa suoraan teoksen ympäristöstä, löytyviä materiaaleja. Tällaisessa työskentelyssä taiteen ekologiset ja eettiset valinnat on pidettävä läpinäkyvinä ja jatkuvassa keskustelussa ympäristön ja yhteisön kanssa, jotta menetelmät pysyvät kokonaisvaltaista tarkastelua kestävinä. Materiaalin ja energian kulutus, paljonko niitä kuluu ja miten ne vaikuttavat ympäristöön, on arvioitava ja suunniteltava niin, että niiden käyttö on perusteltua. Arvioitavan tuotteen tai teoksen materiaalin ja energian vaikutusten tulisi kattaa sen koko elinkaari, eli syntymä, elämä ja kuolema, mahdollisimman monipuolisesti. (Naukkarinen 2003, 126.) Maatuvassa taiteessa teosten ja menetelmien on tarkoitus rikastaa alueen biodiversiteettiä eli elonkirjoa. Elonkirjon rikastuminen voi johtaa ympäristön vaikutusalueella elävien eliöiden, faunan ja flooran sekä elottoman ja elollisen hyvinvoinnin edistymiseen.

Henkilön luontosuhde ja luontokäsitys, eli ymmärrys kietoutuneisuudesta vaikuttavat siihen, miten empaattinen hän on toisia lajeja kohtaan. Tarkastellessamme suhdettamme ja suhtautumistamme muihin lajeihin voimme

tunnistaa sen, ajattelemmeko kuuluvamme osaksi elonkirjoa vai nostammeko itsemme jollain tapaa irralliseksi muusta niin sanotusta luonnosta.

Luontokäsityksellä tarkoitetaan ihmisen ja eri instituutioiden käsitystä luonnosta ja tietopohjaista suhdetta luontoon. Termi luontosuhde on sen sijaan tapamme kokea, emotionaalisesti ja toiminnallisesti luonto ja sen suhde ihmisyhteisöön. Puhe luontosuhteesta voi johtaa ihmisyksilön erotteluun muiden eläinten ja elonkirjon välillä. Suhdettamme muuhun elonkirjoon tulee tarkastella kriittisemmin tällä kestävyys- ja ilmastokriisin sekä luontokadon murroskaudella. Termiä luontosuhde on alettu korvaamaan kokonaisvaltaisemmin maailman elonkirjoon kuulumista korostavalla ja edistävällä sanalla **kietoutuneisuus**. Tällä tavalla on muokattu termistöä jo sanan biodiversiteetti kohdalla. Biodiversiteetti on vaihdettu helpommin lähestyttävään ja samaistuttavaan sanaan elonkirjo. Elonkirjo kuvastaa kaikkea luontoa ja sen monimuotoisuutta, johon ihmisen rooli tässä maailmassa myös kietoutuu. (Haverinen ym. 2021, 17–20.)

Luontosuhteen ja kietoutuneisuuden käsite kytkeytyy posthumanistiseen maailmankuvaan eli siihen, että ihminen on osa luontoa eikä siitä millään tavalla irrallinen osa. Posthumanismi pyrkii murtamaan käsitystä siitä, että ihminen nähtäisiin luonnosta irrallisena osana tai ensisijaisena toimijana. Vuorovaikutteisuus, kietoutuminen, verkottuneisuus ja materiaalisuus ovat posthumanistisen tutkimuksen keskiössä. Muuttaessamme tapaa käsitellä ihmistä ja irrottautuessa ihmiskeskeisestä maailmankuvasta muutamme samalla myös sitä tapaa, miten suhtaudumme ympäristöön ja luontoon. Vuorovaikutteisuuden rooli korostuu puhuttaessa tämän opinnäytetyön aiheena olevasta maativasta taiteesta. Taiteesta, jota tehdään luonnon ja elonkirjon ehdoilla, jossa monilajinen yhteisö määrittää tekemisen ja siihen käytetyt materiaalit. Tilan reilu jakaminen ja jokaisen hyvinvoinnin edistämisen huomiointi on maativan taiteen praktiikan keskiössä. Vaikka ihminen tulee tilaan tekemään taidetta esteettisesti, temaattisesti tai käsitteellisesti toisille ihmisille ja itselleen, palvelee se tekona myös muita lajeja mahdollisten fyysisten muotojen ja materiaalien kautta. Posthumanismissa vuorovaikutteellisuus ja ykseys korostuvat, kun inhimillisen ja ei-inhimillisen

raja ei ole enää oleellinen, vaan ne kietoutuvat yhteen. (Cantell ym. 2020, 13–14.)

Kasvanut kiinnostus ympäristökysymyksiin on johdannainen elintilaamme kohdistuvasta lisääntyvästä paineesta. Ekologisen estetiikan käsitteessä ympäristön käsite ulottuu kulttuurin ulkopuolelle luontoon, sen monimuotoiseen tutkimukseen ja ajatukseen siitä, että raja ihmisen ja muun luonnon välillä on illuusio. Tietyntaisten kulttuurihistoriallisesti hyväksytyjen luonnonympäristöjen romantisoinnin ja korostamisen sijaan tulisi nostaa esille erilaisia, paikallisia ja arkisia luonnonympäristöjä. Olennaista on paikallisten, esimerkiksi kaupunkiluonnon, kohteiden näkeminen ja käsittely luontosuhteen ja -käsityksen yhtenä perustavana kulmakivenä. (Johansson 2004, 24.) Suhteemme luontoon ja metsään on muuttunut kulttuurissamme läpi aikojen. Metsää on saatettu pitää pelottavana ja pahana paikkana, johon voi eksyä ja joutua metsän peittoon. Metsä on ollut villi, kesyttämätön, ja siitä syystä se on näyttäytynyt toisaalta myös ihannoitavana ja tavoiteltavana. Metsä, tai ekologinen ympäristö, on nähty länsimaisen sivilisaation rajapyykkinä sekä kirjaimellisella että symbolisella tasolla. (Johansson 1999, 60.)

Luontoa saatetaan mennä kokemaan kauemmas, eksoottisempiin tai kulttuurisesti merkittäviksi koettuihin paikkoihin. Opittua luontokuvastoa, jossa esimerkiksi erämaa ja maaseutu saattavat esiintyä suomalaisille tavallisena ympäristönä, tulisi haastaa. Arkiympäristön huomioiminen ja korostaminen voi toimia luontosuhteen vahvistamisen lähtökohtana. Mitä enemmän vietämme aikaa luonnonelementtejä sisältävässä sosiaalisessa arkiympäristössä, muodostuu siitä helpommin osa jokapäiväistä erityistä luontokuvastoamme. (Haverinen ym. 2021, 25.)

Arkiluonnon läheisyys on hyvinvoinnille tärkeää. Kaupunkialueella metsä tai muu kasvillisuus hillitsee helleaaltojen vaikutuksia ja luonnon tarkkailulla on positiivisia vaikutuksia ihmisen mielentilalle. (Dobson ym. 2020.)

Opinnäytetyössäni käsittelyssä olevat työskentelytavat tuovat lähiluonnon ja jokapäiväisen ympäristömme tarkasteltavaksi. Harjoitteet, materiaalivalinnat ja menetelmät vahvistavat osallistujan ja tekijän avartamaan arkisen, ehkä

näkymättömäksi jäävän, lähiluonnon käsitystä. Ne haastavat kokemaan lähiluonnon kietoutuneisuuden joka päivä uudella merkityksellisellä tavalla.

Viime aikoina on yleistynyt näkemys siitä, että luonnonympäristöllä voi olla parantava vaikutus yksilön terveydelle. Luontoa, eli metsää, puistoja tai muita ekologisia ympäristöjä, käytetään kulttuurihyvinvoinnin tukena esimerkiksi terveydenhuollossa. Maailmalta Suomeen on rantautunut esimerkiksi terveysmetsien käyttö. Suomessa Terveysmetsät sijaitsevat yleensä sairaaloiden tai hoitolaitosten välittömässä läheisyydessä, jolloin niiden käyttö on luontevaa sekä potilaiden että henkilökunnan keskuudessa.

Terveysmetsissä on mahdollisimman esteettömiksi muokatut reitit, ja niihin voi mennä omatoimisesti tai osallistua suunnitelluille kierroksille. (Lipponen ym. 2023, 12.) Maatuvan taiteen menetelmät resonoivat terveysmetsien toiminnan kanssa, sillä molemmissa kaikuu vahva ekososiaalisen hyvinvoinnin edistäminen.

Maatuvalla taiteella on yhteys ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen mutta se pyrkii korostamaan erityisesti lajienvälistä kommunikointia, kietoutuneisuutta ja ykseyttä. Tätä kautta ei pelkää eläinkunnan yksilöt vaan myös kasvit, sienet ja kaikki muut mikro-organismit ovat taiteen kokijoiden ja tekijöiden roolissa. Yksilökeskeisyys korostuu uusliberalistisessa ja kapitalismiin pyrkivässä yhteiskunnassamme. Huomion keskittäminen yksittäisiin puihin, eli puuyksilöihin, voi toimia impulssina tai käännekohtana tarkastellessa suhdetta ”luontoon” eli toisenlajisten luonnolliseen elinympäristöön. Tietyn puun vertaaminen muihin puihin voi auttaa ihmisyksilöä näkemään puut yksilöllisinä elämänmuotoina, joiden kanssa jaamme samoja ominaisuuksia – kiistämättömistä eroista huolimatta. (Arlander 2023.)

Yksi kehrittelemäni maatuvan taiteen harjoite perustuu ystäväpuihin ja niiden havainnointiin. Samankaltaiseen aiheeseen keskittyi Puut lähellämme - hankkeen tutkimus. Monialainen tiedettä ja taidetta yhdistänyt hanke keräsi tietoa suomalaisille tärkeistä puista, selvitti puusuhteiden taustatekijöitä ja tutki ihmisille tärkeitä puuyksilöitä. (Apajalahti ym. 2022, 35.) Samaistuminen toisen lajin yksilöön avaa portin ymmärrykselle toisenlajisen yksilön elämästä ja

ajallisuudesta. Ihmisen hyvinvointia ei voi nähdä erillisenä muun elonkirjon hyvinvoinnista. Elämämme tässä antroposeenin aikakauden maailmassa luo ihmiselle erityisen vastuun muuta elonkirjoa kohtaan. Antroposeeni aikakausi tarkoittaa sitä, että ihminen on toimillaan muuttanut maapalloa peruuttamattomilla tavoilla. (Haverinen ym. 2021. 41.) Maatuvassa taiteessa voi nähdä konkreettisesti, miten tekemisemme vaikuttaa niin rakennettuun yhteiskuntaan kuin kuvitellun rajan toisella puolella elävään villiin luontoon. Maan pinnan alla rajat hälvenevät ja maatuvat lopulta yhteiseksi energiaksi kiertokulun ikuiseen ympyrään.

Teoksen ympäristössä asuvan monilajisen yhteisön huomioiminen on maatuvan taiteen ajatusmallissa olennaista. Salossa sijaitsevaan vanhaan Halikon jätevedenpuhdistamoon toteutettiin taiteilija Brooknerin suunnittelema yhteisöllinen ympäristötaideteos. Teos pyrki vaikuttamaan ympäristöönsä elonkirjoa edistävällä ja ennallistavalla tavalla. Teoksen yhtenä kärkiajatuksena oli, että ihmisen kaiken toiminnan aiheuttama jäte päättyy jossain kohtaa elinkaartaan veteen. Halikkoon suunniteltu ja valmistettu ympäristötaideteos Veden Taika toimi esimerkiksi sekä veden laadun parantajana että linnuille pesimärauhaa tarjoavana rakenteena. Sen toteuttamisessa oli yhteistyössä moniammatillinen työryhmä ja se aktivoi paikallisia toimijoita. (Brookner & Nikulainen 2010, 6.) Veden Taika on hyvä esimerkki teoksesta, joka aktivoi sekä paikallisia toimijoita että otti huomioon alueen monilajisen yhteisön. Sen kietoutuneisuuteen ja elonkirjon rikastumiseen tähtäävä lopputulos on hyvin samankaltaisella arvopohjalla kuin työskentelyssäni käytössä oleva maatuvan taiteen praktiikka.

3 Maatuvan taiteen praktiikka

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen sitä, miten ekologista maatuvaa taidetta voi tehdä. Maatuva taide on termi, jota käytän tämän opinnäytetyön kehityksessä tavasta työskennellä, ajatusmallista tehdä taidetta ja elämäntavasta, joka muodostuu kyseisen praktiikan ympärille. Termi saattaa olla toisaalla käytössä jossain muussa merkityksessä, mutta tämän tekstin kontekstissa luon sen kautta tavan määritellä ja kiteyttää praktiikkaani ja sen kehityskaarta. Käsitellessäni maatuvan taiteen praktiikkaa keskityn lisäksi kysymyksiin miksi tehdä maatuvaa taidetta ja miksi se on ajankohtainen taiteen muoto.

Tässä opinnäytetyössä maatuvan taiteen praktiikan kehityskaari näkyy puutarhuriksi ja nukketeatteritaiteilijaksi valmistuneen taiteilijan matkana kohti ekologisen taiteen asiantuntijan roolia. Esittelyssä olevan työskentelyn keskiössä on luonnontilaan sulautuvien teosten valmistaminen ja maatuvan taiteen praktiikan keinojen muokkaaminen työpajakonseptiksi. Teokset käyvät dialogia ihmiselämään nähden nopeasti lahoavien ja maaperään hajoavien eli maatuvien materiaalien kanssa. Elämän kiertokulku, sen näkyvät ja näkymättömät prosessit, ovat maatuvassa taiteessa yhtä olennaisia kuin teoksen visuaaliset ratkaisut. Teokset eivät palvele vain ihmislajia, vaan teokset pyrkivät palvelemaan myös toisenlaisia elonkirjon edustajia.

Lajien rajapintojen tarkastelu ja toimijuuksien sekoittaminen toisiinsa toimii taiteessani siltana lajien, materiaalien erilaisten jännitteiden ja energioiden välillä. Bennett (2020, 142) puhuu antropomorfoinnista, eli toisenlajisten inhimillistämistä ja heidän tulkitsemistansa inhimillisten tai persoonallisten piirteiden mukaan. Voi näyttää siltä, että esimerkiksi madot olisivat meidän ”kaltaisiamme”, mutta matojen ei-inhimillisuus on oletettavasti inhimillisen toimijuutemme mahdollistajia. Samalla meidän inhimillisyytemme, ihmisyytemme, mahdollistaa matojen toimijuuden ja lajityypillisen erityisyyden.

Taiteellinen praktiikkani on kytköksissä posthumanistiseen ajatukseen. Ihmisen sijoittaminen osaksi muuta luontoa ja kahtiajakautuneen vastakkainasettelun poistaminen ihmisen ja muun elonkirjon välillä tarjoaisi uuden narratiivin sille,

mistä olemme tulleet, mihin päätyneet ja minne mahdollisesti menossa. Maatuvassa taiteessa toimitaan tämän planeetan ja luonnon ehdoilla, riistämättä sitä ymmärretään, että resurssit ovat rajallisia ja jaetaan ne reilusti ja edistämällä ympäristön tilaa, mikäli mahdollista. Viheliäiset yhteiskunnalliset, sosiaaliset ja ekologiset ongelmamme tässä maailmassa eivät ole pelkästään yksilökohtaisia vaan globaaleja ja planetaarisia, eli kytköksissä ja ketjuuntuneet toisiinsa. Uskon, että vahvistamalla lähiluontosuhdetta voi saada aikaan ketjureaktion, jolla on myös globaaleja vipuvarsia viheliäisten haasteiden ratkintaan. Nykyisen ympäristökriisin ja ekologisen kestävyyskriisin keskellä meidän on tarpeellista uudistaa tapaa, jolla käsittelemme kietoutuneisuutta. (Haverinen ym. 2021, 21–23.) Hyvinvoiva lähiluonto antaa kaikille alueella eläville eliöille elämää lisääviä edellytyksiä.

3.1 Kohti ekologisen maatuvan taiteen asiantuntijuutta

Taiteellisessa työskentelyssäni maatuva taide edustaa matkaa kierrätysmateriaaleista ja perinteisistä taidetarvikkeista kohti maatuvien ja orgaanisten materiaalien käyttöä. Maatuvien materiaalien kanssa taiteellinen työskentelyni alkoi vuonna 2020, kun valmistin ensimmäisen metsäteoksen (kuva 2). Maatuvan taiteen praktiikka, eli materiaalitestit, kokeilut ja teokset, ovat muodostaneet vuosien varrella työskentelyyni kehyksen ja toimintatavan matalan kynnyksen työpajoille ja harjoitteille, joita käsittelen myöhemmin opinnäytetyössäni. Maatuvan taiteen menetelmän ympärille muodostunut käsite on alati kehittyvä, yhteisöllinen ja monien eri alojen ammattilaisten hyödynnettävissä. Työskentely yhteisöissä maatuvan taiteen menetelmän harjoitteiden kanssa tähtää siihen, että se tukee kulttuurihyvinvoinnin ja ekososiaalisen hyvinvoinnin edistymistä sekä monilajisten yhteisöjen kietoutuneisuutta.

Matka maatuvan taiteen praktiikan kanssa ei ole suinkaan ollut yksinkertainen tai helppo. Se on kuin onkalo, joka syvenee jokaisen teoksen, työpajan tai tiedonmurusen kohdalla. Mitä syvemmälle kaivautuu, muuttuu ympäristö

pimeämmäksi, ja valoa on löydettävä pienistä asioista. Maatuva taide käsittelee globaaleja, viheliäitä ongelmia, joihin ei ole yksinkertaisia vastauksia. Jokainen voi vaikuttaa ympäristöme hyvinvointiin omalla toiminnallaan, ja se, että osaa käsitellä omaa käyttäytymistään ja omia valintojaan, on äärimmäisen tärkeää.

Kuva 2. Ensimmäinen metsäteokseni vuodelta 2020.

Oman taiteellisen praktiikkani puutteellisuuden huomaaminen, ymmärtäminen ja jäsentely ja kirjaaminen ovat oleellisia, jos haluaa tehdä oikeasti läpinäkyvää, muutokseen pyrkivää ekologista taidetta. Tuntuu siltä, että suurin osa energiastani on mennyt siihen, kun olen paniikissa koettanut sanallistaa tekemistäni olemassa olevien termien kautta ja yrittänyt löytää sille kontekstia ja maaperää, jolla seisoa. Nyt olen siinä pisteessä, että ymmärrän praktiikkani ja menetelmiäni sisältävän paradoksin. Millä oikeudella kutsun taidettani ekologisiksi? Miten sellaista taidetta voi edes olla? Tai mikä siitä silloin tekee enää taidetta? (Työpäiväkirja 24.2.2025)

Teoksen elämänsä tarkan tarkkailu, sen kasvu osaksi ympäristöään ja olosuhteiden vaikutukset siihen muodostavat kiehtovan ja oleellisen näkökulman maatuvaan taiteeseen. Työskentely on alati vuoropuhelussa yhteisön, yksilöiden ja ympäristön erilaisten mikro-organismien kanssa.

Muutoksen tarkkailu on isossa osassa teoksiani ja kehittelemiäni harjoitteita, sillä teoksen rakentaminen ja sen sijoilleen jättäminen vääjäämättä muokkaa ympäristöään jollain tasolla. Muutos, sen tekeminen ja tarkkailu ei ole vain ihmisyksilöiden asia, vaan kaikki eliöt ja olosuhteet muokkaavat yhteistä planeettaamme ja maailmankaikkeutta. Ilman kykyä muokata ympäristöään ja omaksua muutokset osaksi elämää eliöt kuolisivat sukupuuttoon. Jokainen organismi muokkaa kaikkien maailmaa. Maapallolla, aikojen alussa, bakteerit tuottivat hapen ilmakehään. Kasvit auttoivat happipitoisuuden ylläpidossa. Maalla eläviä kasveja auttoivat sienet, jotka rihmastojensa avulla tekivät irtomaata kasvien juurille hajottamalla kiveä. (Tsing 2020, 39.)

Tarkastellessa maatuvan taiteen teosta on ymmärrettävä, että sillä on monilajinen tekijäverkosto. Kaikki organismit, eliöt ja sääilmiöt ottavat teoksen omakseen ja hiljalleen muokkaavat sitä parhaaksi katsomallaan tavalla. Monilajinen verkosto kuljettaa teoksen kohtaloa arvaamattomiin suuntiin. Toisaalta se kulkee kohti luonnollista lahoamistaan ja muokkautuu tavalla, joka on osa kiertokulkua. Tämä muistuttaa hengissä selviämisen tanssista, joka edellyttää elämänmahdollisuuksia luovaa elonkirjon yhteistoimintaa. (Tsing 2020, 45.) Nostettaessa teos ja sen elävä, muutoksessa oleva, performanssi tarkastelun alle tuo se muutoin näkymättömäksi jäävän taideteon esille. Missä kohtaa maatuvan taiteen teoksesta tulee teos, ja missä kohtaa se lakkaa olemasta teos? Alku- ja päätepisteiden hakeminen on haastava mutta inspiroiva näkökulma tarkasteltaessa maatuvan taiteen teosta kokonaisuutena ja matkana ajatuksesta maatuiseksi osaksi ja energiaksi elämän kiertokulussa.

Teoksen materiaalin ja muotojen keston pohdiskelu, tarkastelu ja maatuvan taiteen praktiikkaan sisältyvä teoksen hiljalleen lahoava ajatusmalli ei ole taiteen kentällä uusi suuntaus. Olavi Lanun vuonna 1978 Venetsian biennaaliin valmistamat teokset *Elämää suomalaismetsissä* nostavat tarkasteluun kysymyksen teoksen elinkaaresta. Hänen *Ihminen – Luonto* -teokseen ruohikosta muotoiltu naisfiguuri on elänyt elämänsä taideteoksena, kun se kasvaa lopulta huojuvaksi heinikoksi. Hänen luonnonfilosofiaansa kuului ajatus siitä, että taiteilijan tekemän muodon metamorfoosi osaksi maisemaa hyväksyi

sen, että muutaman vuoden kuluttua teoksista oli jäljellä enää vain aavistus ihmiskäden osallisuudesta. Ihmisen tuottamat muodot ovat teoksessa samassa arvossa luonnon muotojen kanssa. Lanun työskentelyn erottaa maativasta taiteesta materiaalien käyttö. Hän suosi työskentelyssään betonia ja lasikuitua, eli materiaaleja, joilla on pitkä elinkaari. Hänen työskentelyssään toistuu kuitenkin materiaalin ja monilajisen yhteisön vuoropuhelu. Hiljalleen sammaleen peittoon jäävä betoniteos edusti hänelle ihmisen ja luonnon yhtenäisyyttä eli kietoutuneisuutta. (Aartomaa 1989.)

3.2 Puutarhurin kosketus luontoon

Luonto ja sen tämän hetken tiedossa olevat lait, vanhat ja uudet uskomukset erilaisissa kulttuureissa sekä biologiset ja teknologiset kehityssuunnat ovat inspiroineet kehittämään nimityksen taiteelliselle praktiikalleni, ja se on maativa taide. Ennen kuin valmistuin Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiasta nukketheateritaiteilijaksi, kävin puutarha-alan peruskoulutuksen. Puutarha-ala on vaikuttanut luontokäsitykseeni vuodenvierrosta, kasvukausista, kaupunkiluonnosta sekä lajienkäytöstä ja -tunnistamisesta. Puutarhatyöt ovat antaneet näkökulmia siihen, miten käytämme ympärillä olevia viheralueita ja millä tavalla tarkastelen lähiluontoa kaupunkialueella. Työskennellessä viheralalla oman työn ja kädenjäljen näkeminen on välitöntä. Parhaimmillaan puutarhatyöt ovat rauhoittavia, maadoittavia ja tuovat merkityksellisyyden tunnetta. Puutarhatyöt, niin ammatinharjoittamisen kuin vapaa-ajan näkökulmasta, antavat mahdollisuuksia olla yhteydessä luonnonympäristön kanssa. On esitetty näkemyksiä siitä, että puutarhatöiden terveys- ja hyvinvointivaikutukset edistävät fyysistä sekä psyykkistä hyvinvointia. (Ingram 2016, 555.)

Puutarha-alasta puhuttaessa ei voi sivuuttaa sen ongelmakohtia: toisenlajisten säätelyä, kontrollointia ja lajienvälistä liittyviä trendejä, joita alalla on vallinnut. Alueella lajityypillisesti kasvavien lajien, eli esimerkiksi rikkakasveiksi miellettyjen kasvien, poistaminen ja niiden korvaaminen toisilla, ei välttämättä alueella niin menestyvillä mutta ihmisen näkökulmasta suosituimmilla lajeilla,

tuottaa ympäristövaikutuksia. Vuosina, jolloin työskentelin viheralan parissa, painotettiin rikkakasvien poistoa niin mekaanisesti kitkemällä kuin käyttämällä kasvinsuojeluaineita. Kasvinsuojeluaineena käytettiin muun muassa glyfosaattipohjaisia torjunta-aineita. Glyfosaatin haittavaikutuksista ympäristölle, niin ihmisille kuin muunlajisille, on julkaistu lukuisia tutkimuksia. Yhtenä esimerkkinä Turun ja Oulun yliopistojen tutkimus, jossa todettiin, että glyfosaatti muun muassa heikentää kimalaisten värinäköä ja näin se saattaa vaikuttaa ravinnon hankintaan ja kimalaisen menestymiseen. (Helander ym. 2022.) Kimalaisten ja muiden hyönteisten väheneminen on puhuttanut viime vuosina. Kasveja pölyttävät hyönteiset ovat selviytymisellemme ja elämän kiertokululle elintärkeitä. EU:n komissio on kuitenkin hyväksynyt glyfosaatin käytön ainakin vuoteen 2033 asti (Tukes 2023).

Nykypäivänä puutarha-alalla otetaan aiempaa enemmän huomioon ympäristökysymykset ja monilajiset yhteisöt. Koulutuksia alan toimijoille elonkirjon säilyttämiseksi ja edistämiseksi on tarjolla runsaasti. Esimerkiksi Suomen ympäristöopisto Sykli tarjoaa eri alojen ammattilaisille, asiantuntijoille ja organisaatioille koulutusta kestävän kehityksen edistämiseksi omalla ammattikentällä. Osallistuin heidän tarjoamaansa webinaariin, jossa käsiteltiin heidän Virkeä-hankettaan. Hanke on kokonimeltään Viheralan käytännöt ja luontopohjaiset ratkaisut -hanke. Hanke keskittyy ilmastonmuutoksen ja luontokadon haasteisiin. Webinaarissa käytiin läpi käytännön ratkaisuja kaupunkiluonnon monimuotoisuuden edistämiseen. (Hallberg 2025.) Elonkirjon ja monilajisen ekososiaalisen hyvinvoinnin edistämisen lisäksi puutarhan hoidolla ja luonnonympäristössä toimimisella on luovuutta lisääviä ominaisuuksia. Kasvivalinnoilla ja erilaisten kasvutapojen ja viherrakennelmien kautta voi luoda visuaalisia kokonaisuuksia, jota ruokkivat monilajista elonkirjoja läpi kasvukauden. Yhteisöllisen puutarhanhoidon toiminnan ja päätöksenteon kautta vahvistetaan sosiaalisia suhteita, ja luonnonympäristön erilaisten kasvuvaiheiden seuraaminen tiivistää kuulumisen tunnetta ympäristöön ja elonkirjon lajistoon. (Ingram 2016, 556.) Yhteisöllinen työskentely ja luontosuhteen syventäminen puutarhatöiden avulla resonoivat maatuvaan taiteen teemojen kanssa. Luova työskentely luonnossa, luonnon kanssa ja osana

luontoa ruokkii monilajista yhteistyötä, ja tuloksena voi syntyä kaikkia alueella asuvia elonkirjon jäseniä palvelevia tekoja (kuva 3).

Kuva 3. Puutarhajätteestä syntynyt teos.

3.3 Nukketeatteritaiteilija luo nahkansa

Paikalliset kierrätysmateriaalit ja tilataide muotoutuivat työskentelyni painopisteeksi opiskellessani nukketeatteritaiteilijaksi. Kierrätysmateriaaleissa synteettisten materiaalien määrä ja kirjo oli suuri, erityisesti muovi sen monissa erilaisissa muodoissa. Paperi ja muut selluloosasta jalostetut materiaalit sekä erilaiset tekstiilit olivat myös yleisiä. Hiljalleen erilaisten projektien edetessä huomasin, miten varastotilat, vintit ja kellarit alkoivat täyttyä vanhojen esitysten materiaaleista, nukeista ja lavasteista. Ne toimittavat loistavaa roolia vielä erilaisissa harjoitteissa, ja jotkut esitykset kiertävät vuosia paikasta toiseen. Ajatus nukkeihin käytetyistä materiaaleista, niiden toimeettomuudesta projektin päätyttyä ja niiden pitkästä elinkaaresta herätti kuitenkin kytevään kysymyksen: miten nämä nukket eli materiaalit voisivat olla sellaisia, että ne olisivat helposti purettavissa, lajiteltavissa, jatkokäytettävissä, kompostoitavissa tai sijoitettavissa takaisin energian kiertävään kehään?

Tähän kysymykseen on etsinyt vastausta australialainen taiteilija Beer, joka on tehnyt pitkän uran ekologisen skenografian parissa. Hän käyttää työstään termiä ekoskenografia (engl. ecoscenography). Ekoskenografian lähtökohtana ei ole se, että lavasteet pyrkivät näyttämään ekologisesti tehdyiltä, vaan siitä että ekologisista materiaaleista voi luoda lavasteita samalla tavalla kuin ei-ekologisista materiaaleista. Materiaalit toimivat niin sanotusti yhteistyökumppanina dialogisessa luomisprosessissa. Luonto ja siitä oppiminen toimii suunniteltavan taiteen ja lavasteiden pohjana niin, että ne saattavat rikastuttaa koko yhteisöä. Tämä tarkoittaa käytännössä työstelyä elävien ekosysteemien kanssa, asioiden kasvattamista ja tutustumista paikalliseen luontoon, ympäristöihin ja ilmastoon. Työskentely ekoskenografian parissa ei pyri kontrolloimaan tai kesyttämään luontoa vaan olemaan sen luonnollinen jatke. (Beer 2015, 9–10.)

Nukketeatteritaiteilijaksi opiskellessa tein kirjallisen opinnäytetyöni Wayang kulit -nukketeatteriperinteestä eli nahkavarjonukeista. Rakensin suomalaisesta poronahasta ja luonnonpigmenteistä nahkavarjonuken mukailleen perinteisiä

indonesialaisia menetelmiä. Rakensin nukkeihin nahkaisia osia ja tutustuin perinteisten nahkanaamioiden valmistukseen.

Nahka on ominaisuuksiltaan todella kestävä ja käyttöominaisuuksiltaan monipuolinen. Se on myös luonnollinen ja maatuva, jos sitä ei ole käsitelty liian rajuilla kemikaaleilla ja menetelmillä. Eläinperäiset materiaalit, kuten nahka, luut ja villa, herättävät moraalisen kysymyksen tavassa, jolla ne hankitaan. Taiteessani eläinperäisten, ja myös kasviperäisten, materiaalien käytön tulee olla hyvin perusteltua, vaikka kyseessä olisikin teurasjätteen sivutuotteena syntyvä materiaali.

Beer puhuu esittävän taiteen, varsinkin skenografian, näkökulmasta teoksen kolmivaiheisesta elinkaaresta. Teoksen kaikki kolme osiota tulisi ottaa huomioon käsiteltäessä teoksen kokonaisuutta ja vaikutuksia. (Kilpeläinen 2023, 44.) Taiteen tekemisen läpinäkyvyys ja elinkaaren huomioonottaminen ovat näkökulmia, joiden tunnistan toimivan työskentelyni takana ja jotka ovat osaltaan juurisyinä maatuvan taiteen praktiikan kehittymiselle. Ekoskenografia pyrkii häivyttämään rajapinnat taiteilijan, materiaalin, yleisön ja laajemman ekosysteemin välillä ja avartaa näkökenttää ekologisia lainalaisuuksia hyödyntävälle luovuudelle. Sen paikkalähtöinen ja läpinäkyvä pysyttelevä toimintatapa kyseenalaistaa olemassa olevia hierarkioita herättelemällä kietoutuneiden ja symbioottisten luomisprosessien työskentelytapoja. (Beer ym. 2023, 104.) Ajatus kietoutumien ja näkymättömissä olevien hitaiden prosessien näkyväksi tuomisesta kiteytyy työssäni ja on syy sille, miksi olen lähtenyt viemään taidetta maatumaan metsään ja luonnonympäristöön monilajisten yhteisöjen käyttöön. Tuloksena on hävikistä syntyvää taidetta, joka viedään häviämään metsänpohjaan. Mikä tahansa voi olla kestävästi tehtyä, elonkirjoa kunnioittavaa ja ekologista taidetta. Eteenpäin katsovan projektin suunnittelijan on vain oltava motivoitunut, valmis kokeilemaan uutta, käymään dialogia materiaalien ja yhteisön kanssa. Riittävät resurssit, eli tila, materiaalivalinnat ja sosiaaliset voimavarat sekä aika ovat oleellisia maatuvan taiteen tekemisessä. (Kilpeläinen 2023, 47.)

3.4 Maatuvalla maaperällä

Liikahdus kohti monilajista hyvinvointia edistäviä materiaaleja johdatti minut kysymysten äärelle: mikä on ekologista, eettistä tai luonnollista materiaalia? Yhtenä ratkaisuna ekologiseen maatuvaan taiteeseen pyrin käyttämään toisenlajisten osia, jotka löytyvät metsänpohjasta ja ovat helposti maaperästä poimittavissa. Metsänpohjan materiaaleissa asuu suuri määrä erilaisia eliöitä ja mikrobeja, joten niiden poistaminen kasvuympäristöstä ei ole välttämättä paikalliselle biodiversiteetille toivottavaa. Kehittelen myös erilaisia hävikistä ja paikallisista ainesosista valmistettavia kasvimassoja ja -liistereitä. Etsintä mahdollisimman reilun ja ekologisen taiteen tekemisen puolesta on jatkuva prosessi, johon en vielä ole löytänyt kuin mahdollisia vastausten palasia.

Materiaalien työstäminen ja jalostaminen raakamateriaalista valmiiksi teokseksi astui osaksi praktiikkaani vuonna 2021, kun perustin Lammikko-työryhmän muinaistekniikan artesaanin kanssa. Teoksemme ovat sekä tilasidonnaisia metsäteoksia että kierrätys- ja luonnonmateriaaleista valmistettuja eri tiloihin sijoitettavia installaatioita. Nahka-, villa- ja luumateriaalit pyrimme valmistelemaan teoksiin mahdollisimman paljon itse, eli hankimme raaka-aineita paikallisilta tiloilta ja metsästäjiltä.

Vuonna 2022 pääsimme osaksi Olohuone 306,4 km² -kaupunkitaidefestivaalia, kun teossarjamme IKI valittiin yhdeksi sen vuoden teoksista (kuva 6). Taideyhdistys Olohuoneen järjestämä kaikille avoin festivaali on eri taiteenaloja yhdistävä tapahtuma. Se tarjoaa mahdollisuuden kokea taidetta yllättävissä paikoissa ja tilanteissa. IKI-teossarja oli yksi tärkeimpiä askeleita kohti maatuvan taiteen praktiikkaa. Se rakentui kolmesta itsenäisestä mutta toistensa kanssa esteettisesti dialogissa olevista hahmoista. Teosten lokaationa toimi vehreä Luolavuoren ulkoilualueen metsä Turun kaupungin alueella. Teossarja suunniteltiin tilalähtöisesti ja rakennettiin työryhmän esivalmistelemista biohajoavista luonnonmateriaaleista, kuten villasta, kasviliistereistä, -kuiduista sekä eläinperäisistä liimoista ja teospaikalta löytyneistä metsänpohjan materiaaleista. Teoksiin rakentuu tilan ja materiaalien kautta uniikkeja piirteitä,

jotka kertovat juuri siitä kyseisestä ympäristöstä, johon ne on suunniteltu. IKI-sarjan teokset olivat hetkellisiä, kuluvia ja visuaalisia lisäyksiä maisemaan. (Taideyhdistys Olohuone ry. 2022.)

Saimme teoksista suoraa palautetta niin kasvatusten kuin sosiaalisen median kautta. Osa palautteesta oli myönteistä ja innostunutta, mutta teokset saivat myös osakseen vandalismia, ja kävimme korjaamassa niitä muutama päivä teosten valmistuttua. Sen jälkeen ne olivat olosuhteiden armoilla siihen asti, kunnes tuntemattomaksi jäänyt taho oli käynyt siivoamassa teokset pois. Tämä herätti ajatuksen siitä, miten paikalliset ihmiset olisi voinut saada enemmän osaksi teoksia, eli olisivatko teokset voineet olla paikkasidonnaisia luonteenlaadultaan? Jos olisimme integroineet alueella asuvia ihmisiä suunnitteluun ja rakentamiseen, niin miten se olisi vaikuttanut niiden vastaanottoon?

Kuva 4. Yksi IKI-teossarjan teoksista.

3.4.1 Maatuvan taiteen performatiivisuus

Matkani luonnontilaa muokkaavan puutarhurin työstä nukketeatteritaiteilijaksi ja siitä kohti ekologisuuteen pyrkivää maatuvaa taidetta on päättymätön polku syvemmälle metsään. Metsäteosten, toiminnallisten installaatioiden, ja työpajojen kautta olen saanut jalansijaa ymmärrykseen siitä, miten paikkataidetta ja tilataidetta voi tehdä luonnonympäristöön. Osaltani olen alkanut etsiä luonnollista tapaa yhdistää performatiivisia akteja osaksi teoksen valmistumista luonnonympäristöön. Kokemukseni katutilaan tehdystä nukketeatteritaiteesta on antanut oppia siitä, että teos voi olla esillä epätäydellisenä, prosessi voi olla osa teoksen rakentumista. Teoksen rakentuminen, esillä olo ja hiljalleen lahoaminen puhuu samaa kieltä kuin ekoskenografian läpinäkyvän, kietoutuneen ja jatkuvan prosessin näkökulma.

Kesällä 2024 valmistimme Lammikko-työryhmän kanssa kaksi performatiivista Elonkulku-nimellä kulkenutta performatiivista metsätaideteosta. Ensi kerran teos oli nähtävillä Turussa sijaitsevalla historiallisella Elävän kulttuurin Koroisten tilalla Elonkirjopuistossa, ja toisen kerran toteutimme teoksen Porissa sijaitsevan T.E.H.D.A.S ry:n Veistospuistoon. Elonkirjopuisto tuo toiminnallaan maatuvan taiteen konseptia esille. Puiston päämääränä on lisätä lajirikkautta sekä tarjota elämyksellinen ja havainnollinen taidepuisto, joka on kaikille avoin oppimisympäristö. Turun kaupungin omistamalla alueella sijaitseva ja Elävän kulttuurin Koroinen ry:n hallinnoima puisto on elävä ympäristötaidekokonaisuus, joka tuo näkyväksi sen tärkeän roolin, joka lahoavalla puulla ja pieneliötoiminnalla on ekosysteemille ja hyvinvoinnillemme. Elonkirjopuisto perustettiin vuonna 2022, ja sen toimintaa kehitetään tavoitteellisesti ainakin vuoteen 2026 asti. (Elävän kulttuurin Koroinen ry., asiakirja 2022.) Lammikko-työryhmän Elonkulku-teokset Turussa ja Porissa olivat ensimmäiset maatuvaa taidetta ja performatiivisia elementtejä yhdisteleviä töitani (kuva 7 ja kuva 8).

Kuva 5. Elävän Kulttuurin Koroisten Elonkirjopuistossa toteutettu Lammikko-työryhmän Elonkulku-teos. (Kuva: Heidi Mäkelä)

Elonkulku-teoksissa yhdisteltiin nukketeatterillisia esittävän taiteen piirteitä maatuvaan installaatioon, sillä osa teoksen materiaaleista jätettiin osaksi puiston maaperää. Aikaisemmat kokemukseni katunukketeatterin ja julkiseen

tilaan tehtyjen teosten kautta on antanut ymmärryksen siitä, miten suuri merkitys teoksen paikalla, rakentumisella ja purkamisella on. Ulkotilassa, jossa teoksen rakentumista ja purkamista on mahdollista seurata, on aina mukana myös performatiivinen väre. Teoksen prosessin näkeminen vaikuttaa ympäristöönsä ja herättää kiinnostusta sekä keskustelua alueella liikkujissa.

Kuva 6. Lammikko-työryhmän Elonkulku-teoksen maahan jäävä installaatio Porissa.

Esittävää taidetta ja maatuva taidetta yhdistin myös kiertäessäni sooloteoksellani kaikki Turun kaupungin kirjastot. Toimin esityksessä esiintyjänä, käsikirjoittajana, nukentekijänä ja ohjaajana. Esitys oli suunnattu 5–7-vuotiaille lapsille, ja se sisälsi tarinankerrontaa, musiikkia sekä objekti- ja nukketeatteria. Teoksen käsikirjoitus nivoi yhteen aiheita luontosuhteesta, mielikuvituksesta, retkeilystä, roskaamisesta ja metsään eksymisestä. Aiheet kommentoivat maatuvalle taiteelle ominaiseksi ajattellemani kietoutuneisuuden ja monilajisen yhteistyön tärkeyttä. Samalla tarina yhdisti aiheeseen vanhoja kansantaruja maahisista ja metsän väestä.

Tarinan kehystenä toimi vaellusretki Pohjois-Suomessa, jonka olin tehnyt muutamaa vuotta aikaisemmin.

On upeaa saada tehdä oman alan työtä, omalla äänellä ja sellaisella tavalla, joka on itselle merkityksellinen. Olen aivan viime vuosina vasta löytänyt omaa ääntäni taiteilijana ja saanut rohkeutta seistä sen takana. Jollain tasolla tämä kirjastokiertue ja nämä YAMK-opinnot nivoutuvat teemallisesti, ajatuksellisesti ja eettisesti toisiinsa. Punainen lanka on löytynyt, vaikkakin vielä haparoin sen pitämistä käsissäni. Onneksi voi päästää myös irti, ei se (punainen lanka) karkaa. (Työpäiväkirja 11.9.2024)

Nurinkurinen väki metsästä -esitys suunniteltiin pieniin ja vaihteleviin paikkoihin sopivaksi kiertäväksi esitykseksi. Nuket ja lavasteet olivat arkipäiväisiä retkeilyvälineitä, kuten juomapullo ja makuupussi, muoviroskaa sekä luonnonmateriaaleista rakennettuja nukkeja (kuva 9). Kaikki materiaalit olivat joko metsänpohjasta löytyneitä, takaisin retkeilykäyttöön palanneita tai kierrätykseen vietyjä esineitä. Esityksen tyyli oli dialoginen ja avoin, osallistujat saivat kertoa omista kokemuksistaan ja havainnoistaan niin esityksen aikana kuin sen jälkeen, ja jotkut ryhmistä jäivät kanssani laulamaan, soittamaan rumpua tai tarkastelemaan nukkeja ja lavasteita esityksen jälkeen. Vaikka esitys kertoi fantastisista mielikuvitukseni luomista olennoista ja metsänhengistä, siirsi sen käsittelemät teemat ajattelua kohti luonnon tilaa ja ihmisen roolia sen monisävyisessä ja kerrostuneessa kokonaisuudessa. Aikaisemmat kokemukseni lasten kanssa työskentelystä niin esiintyvänä taiteilijana kuin työpajojen vetäjänä ovat osoittaneet sen, että lapsille suunnattu taide voi ja sen kuuluukin olla monitasoista, usealla eri ulottuvuudella ja näkökulmalla kertovaa. Ikäryhmien ja tilanteiden huomioiminen on tärkeää, jotta jokainen voi käsitellä aihetta itselleen ominaisella tavalla.

Nurinkurista esittäessä olen huomioinut kuinka erilaisia ryhmät ovat keskittymisen ja kiinnostuksen osalta. Kaikkia on kuitenkin yhdistänyt se, että metsässä käydään retkillä ja viettämässä aikaa. Esitykseni vaikuttaa olevan oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Lapset ovat esittäneet esityksen jälkeen hyviä, kiperiäkin kysymyksiä, ajatelleet ja pohtineet aihetta. Luonto voi paremmin, jos sen äärellä asuvat yhteisöt osaavat kuunnella sitä. Kuunnellaan toisiamme. (Työpäiväkirja 25.9.2025)

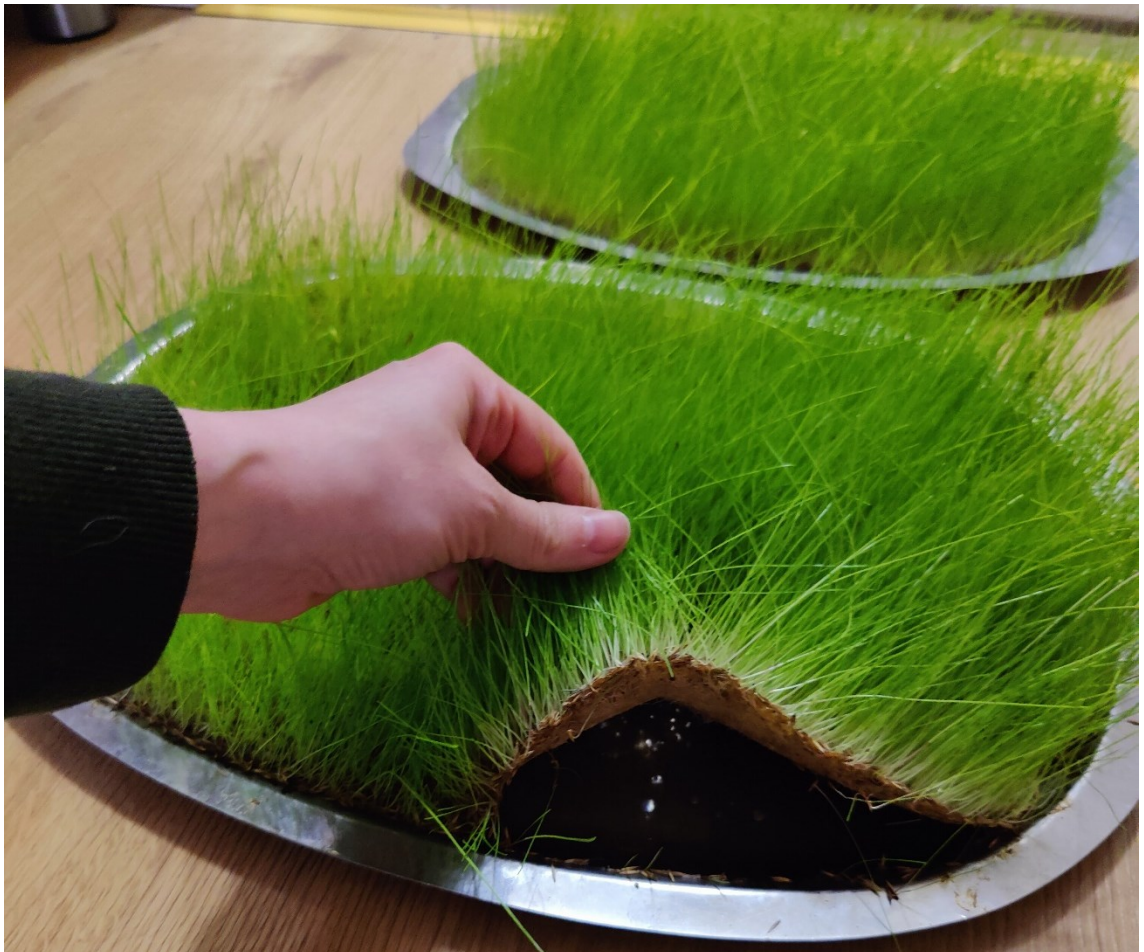
Kuva 7. Nurinkurinen väki metsästä -esityksen esiintyjä, nuket ja lavasteet Aunelan kirjastossa syyskuussa 2024

3.4.2 Voimaa juurista

Tässä opinnäytetyössä mainitsemani teokset ovat johdattaneet työni tähän pisteeseen ja kertovat tarinaa siitä, miten kokeilun ja erehdyksen kautta maatuva taide ottaa muotoaan ja kehittyi elämässäni ja ympärilläni. Maatuva taide tuntuu olevan suuntaus, joka ei ole koskaan valmis tai helposti määriteltävissä. Keskiössä on materiaalien maatuminen ja se on mahdollista toteuttaa mutta jos haluaa ottaa huomioon materiaalien ekologisen ja biodiversiteettiä edistävät puolet on yhtälo haastavampi ratkaista. (Työpäiväkirja 10.5.2025)

Talvella 2024 aloitin materiaalitestailut nurmikonjuurien kasvattamiseksi ja niiden hyödyntämiseksi taiteellisessa työskentelyssä. Nurmikonjuurien kasvattaminen pimeimpänäkin vuodenaikana on mahdollista, sillä niiden siemenissä on energiaa juurten kasvattamiseen ilman valoa tai maaperää. Kasvuston valmistumiseen tulee varata ainakin kaksi viikkoa aikaa. Nurmikon ja esimerkiksi papujen juurista muodostuva matto yhdistettynä kasviliisterin ja muottien kanssa antaa uudenlaisen pintamateriaalin, ja tutkailen sen

mahdollisuuksia paperimassan korvaajaksi. Kasvien siemenien ja kasvavien osien yhdistäminen teokseen on myös alue, jota tulen tarkastelemaan maatuvaan taiteen praktiikan osana. Ensimmäinen teos, johon käytin nurmikon juuria materiaalina, on keväällä 2025 valmistunut ulkotilaan sijoitettu Kiipijä-teos.

Kuva 8. Nurmikkoa kasvattamassa juuria peltitarjottimilla.

Kiipijä-teos

Sana kiipijä tarkoittaa nousijaa ja nousukasta. Sopii tämän teoksen nimeksi siis paremmin kuin arvasinkaan. Ensin teos kasvatti statustaan ympäristön kustannuksella ja nyt ympäristö kasvattaa statustaan teoksen tarjoamilla mahdollisuuksilla. (Työpäiväkirja 7.5.2025)

Matkani kohti ekologista, maatuvaa taidetta, joka palvelisi monilajista yhteisöä, vei minut kohti uutta teosta, jonka halusin dokumentoida osaksi

opinnäytetyötäni. Teoksen materiaalit tai niiden käyttötavat ovat minulle uuden kaltaisia, ja mahdollisesti kehitän niitä myöhemmin myös jaettavaan työpajamalliseen muotoon, eli osaksi maatuvaan taiteen konseptia. Kiipijä-teoksen (kuva 9) pohjana on metsänpohjasta löytynyt haarautunut oksa ja siihen kiinnitetty lahjoituksena saatu vanha peuran kallo. Kallon päällä on mullasta ja nurmikon juurista valmistettu kerros. Keho rakentui puhtaasta puukuidusta, kierrätetystä lampaanvillasta, mullasta, nurmikon, kesäkukkien ja pavun siemenistä ja villasta. Viimeaikaisissa teoksissani pyrin käyttämään mahdollisimman paljon kasvipohjaisia materiaaleja korvaamaan eläinperäisiä materiaaleja. Käyttäessäni eläinperäisiä materiaaleja teoksissa pyrin siihen että ne ovat hävikkiä tai kierrätettyjä.

Kiipijä-teoksessa käytettyyn multaun sekoitin kehittelemääni kovettuvaa liisteriä, jonka valmistin nopeasti kiehattamalla vedessä perunajauhoa, sokeria sekä valkoviinietikkaa. Mullan sekaan sekoitin nurmikon, kesäkukkien ja papujen siemeniä. Pinnan käsittelin kasviliisterillä ja erilaisilla luonnonpigmenteillä.

Manipuloitu muutos teoksessa, eli piilotetut siemenet, muokkaavat teosta omaan suuntaansa. Tämä on uusi kokeilu tuotoksissani ja tekee sen, että teos ei ole siis ainoastaan ympäristöolosuhteiden muutettavissa. Siemenet kasvavat hiljalleen teoksen materiaaleista vallaten hiljalleen sen koko pinnan. (Työpäiväkirja 16.4.2025)

Vuoden 2025 kevään ja kesän aikana tarkkailin teoksen muutoksia noin kolmen kuukauden ajan. Tuon ajanjakson aikana teos koki muutoksia niin sääolosuhteiden kuin monilajisen tekijäjoukon toimesta. Aluksi muutokset olivat pieniä: sateen aiheuttamaa värien valumista, teoksen osien kastumista ja kulumista. Muurahaiset löysivät teoksen heti ja tutkivat sen elinympäristönsä uutena tulokkaana tarkasti. Nurmikon siemenet ehtivät hieman itää ennen kuin oletettavasti pihamaalla asuva jyrsijä päätti tehdä onkalon teoksen selkäpuolelle. Tämä oli ilahduttava käänne, sillä toisenlajinen eliö otti suoraa kontaktia teokseen ja muokkasi sitä omakseen. Hieman jyrstynä ja sateen huuhtomana teos seiso i paikallaan reilun kuukauden ajan.

Kuva 9. Kiipijä-teoksen muutokset huhti-kesäkuun 2025 välisenä aikana.

Radikaalein muutos teoksessa oli se, kun yhtenä aamuna havahtuin siihen, että sen kasvot oli raadeltu kauttaaltaan ja sisällä ollut kallo oli paljastettu. Muutoksen tekijä tai tekijät ei ole paljastunut mutta pian tämän jälkeen teoksen selkäpuoli koki myös kovaa kohtelua ja se on raadeltu auki niin, että nurmikon siemenet ovat paljastuneet.

Kiipijä-teos oli raadeltu. Tämä herätti minussa ristiriitaisia tunteita. Taiteilijana olen surullinen ja hämmentynyt. Olisin halunnut tarkkailla sen hidasta muutosta. Nyt siihen tuntuvat iskevän yllättävän voimakkaat impulssit. Tilanteen tutkijana kehitys on mielenkiintoinen. Mikä moisen tilanteen mahtoi aiheuttaa? Olisiko se toistettavissa tai estettävissä? Jos se olisi toistettavissa voisiko sen taltioida? Taiteilija-tutkijan innostunut alakulo tuntuu uuvuttavalta ja samaan aikaan inspiroivalta. Se on varmaan se voima, joka vie minua eteenpäin. Muutos on vääjäämätöntä. Mutta manipuloitava muutos? Ei se ole kontrolloitavissa. Kun jätät jotain jälkiä, esimerkiksi teoksen ulkotilaan, tulee se muuttumaan toisen jäljeksi ja niin edelleen. Rentouttavaa, jos osaa asennoitua siihen. (Työpäiväkirja 28.5.2025)

Teos on kesäkuun loppuun mennessä hiljalleen peittynyt ympärillä kasvavien kasvien joukkoon. Valkoinen kallo pilkottaa edelleen ja sen olemus tekee hitaita muutoksia kohti lahoamista. Enää ei ole tullut nopeita muutoksen sykäyksiä.

Edelleen epäilen, että joku asuu teoksen sisällä. Osa teokseen kuuluvista omenapuun oksista on alkanut kasvaa ja tehdä juuria. Teoksen elämä jatkuu siis monella tavalla. Samalla kun kallopäinen olento lahoaa, alkaa teoksen omenapuun oksista valmistettu kupu elää ja oksat kasvaa omiin suuntiinsa. Muutos jatkuu elämän, kuoleman ja syntymän jatkuvassa kiertokulussa.

Maatuva taide on syntymän, kuoleman ja elämän kietoutunut juhla. Näkymätön rituaali, jonka väijäämätön läsnäolo on kauhistuttavan kaunis. Voima tulee juurista. (Työpäiväkirja 7.5.2025)

Kuva 10. Kiipijä-teos 4. kesäkuuta 2025

4 Elonkirjoa rikastava maatuva taiteen työpajakonsepti

Maatuva taiteen praktiikan kehittyessä osaksi taiteellista työskentelyä tunnen samalla, kuinka sen yhteyteen muodostuu polku kohti menetelmien yhteisöllistä käyttöä. Praktiikassa löydetty ja muotoutuneet menetelmät muokkautuvat monipuolisten harjoitteiden työpajakonseptiksi. Harjoitteita voi hyödyntää kuka tahansa omassa työssään, vapaa-ajallaan tai ohjatessaan erilaisia ryhmiä. (Työpäiväkirja 18.2.2025)

Tämä osio pureutuu kysymykseen, miten tehdä maatuvaa taidetta yhteisöllisin keinoin, ja etsii vastauksia siihen, miten se voi lisätä monilajisen ympäristön ekososiaalista hyvinvointia. Millaisia maatuva taiteen harjoitteita voi eri tilanteissa käyttää? Maatuva taiteen praktiikan menetelmistä muodostuvan työpajakonseptin harjoitteet tähtäävät matalan kynnyksen osallistumiseen, käsittelevät kietoutuneisuutta ja edistävät lähiluonnon havainnointia. Harjoitteet, jotka on listattu opinnäytetyön loppuun (liite 1) sisältävät sekä aineellisia että aineettomia hetkiä, tekoja ja teoksia, ja niiden lähtökohtana on tekeminen, läsnäolo sekä prosessi. Osallistujan suhde paikkaan, luontoon ja itseen ovat maatuva taiteen konseptin harjoitteiden pääasialliset lähtökohdat. Aikaisemmin käsittelin yleisesti maatuva taiteen kontekstia, henkilökohtaista lähestymistä kietoutuneisuuteen ja maatuva taiteen tekemisen juurisyyhin. Nyt pohdintaketju ja syklinen ajatusmalli jatkuu yhteisöllisemmälle tasolle. Tarkastelun alla on se, miten yhteisön luontosuhdetta ja -käsitystä eli kietoutuneisuuden olemusta ja eri tasoja voi käsitellä lähiluonnossa.

Luontosuhde on kaikille yksilöllinen ja henkilökohtainen. Henkilöllä voi olla useita erilaisia tapoja suhtautua luontoon, ja osaan niistä vaikuttavat kokemukset. Luontokokemukset ovat kuitenkin eri asia kuin luontosuhde. Tilanteen mukaan luontokokemukset tai toimintamahdollisuudet voivat muokata suhdetta luonnontilaan joko positiivisella tai negatiivisella tavalla. Yksilöllä on erilaiset lähtökohdat ja mahdollisuudet luontokokemuksille, joten havainnoitu ja toiminnallinen luontosuhde vaihtelee paljon eri henkilöiden välillä. Luontosuhteeseen voivat vaikuttaa elämäntilanteet, ikä, arjen ympäristöt ja yhteiskuntamme sosiaaliset ja taloudelliset rakenteet. Emme rakenna

luontosuhdettamme yksin tai yksilöllisistä lähtökohdista, vaan yhteiskunnalliset rakenteet, kulttuurin ihanteet ja maailmankuva muokkaavat sitä.

Suhteeseemme luontoon ja sen ykseyden kokemiseen vaikuttavat monet tahot niin historiasta subjektiiviseen kokemukseen kuin toimintaympäristömme kulttuurisiin ja fyysisiin tasoihin. Suhtautumistamme luontoon määrittää myös arvopohjamme ja sen perusta. Tarkastelemalla omia arvojamme luonnon suhteen ja käymällä siitä rakentavaa keskustelua sekä toimimalla työpajoissa yhdessä kehittävien menetelmien parissa voimme löytää ja sanoittaa niitä eroavaisuuksia ja ristiriitoja, joita erilaisiin luontosuhteisiin liittyy. (Haverinen ym. 2021, 43–47.)

Monet sekä ihmiskunnan että muunlajisten populaatioista elävät laajasti ihmisten muokkaamissa fyysisissä ympäristöissä, niin kaupungissa kuin maaseudulla. Iso osa kokemusmaailmaamme ja suhtautumistamme ympäristöön sekä luontoon rakentuu ihmisen muokkaaman luonnon ja todellisuuden varaan. Jotkin luonnossa tapahtuvat prosessit ovat etääntyneet ihmisen arkipäiväisistä toimista, harva tekee enää töitä suoraan luonnonympäristön kanssa. Tästä huolimatta luonto on osa elämäämme, ihminen on osa luontoa, ja raja ihmisen sekä muunlajisten välillä on opittu harhakuvitelma. Monet erilaiset tavat, kuten kasvien kasvun tarkkailu tai pihapiirin vuodenajat, auttavat luonnontilan kokemista arkielämässämme ja vahvistavat mahdollisesti heikentynyttä yhteyttämme luontoon ja toisenlajisiin. (Haverinen ym. 2021, 43–47.)

4.1 Maatuvan taiteen työpajat

Opinnäytetyötäni edeltäneet työpajani, jotka sivuavat maatuvan taiteen praktiikkaa, ovat toimineet sykäyksinä matkalla kohti tämän opinnäytetyön esittelemää askelmaa. Käyn ensin läpi kaksi aikaisempaa työpajaa, joissa käytin maatuvan taiteen menetelmiä hyväkseni. Sen jälkeen kerron työpäiväkirjamerkinnöin ja kuvallisten dokumentaatioiden avulla Panskiksen toimintatalon Luontokerhon työpajasta, jossa olin ohjaajana osana tätä opinnäytetyötä. Luontokerhon työpajakokonaisuuteen käytin harjoitteita, joissa

käytetään maatuvaan taiteen praktiikan kautta kehittyneitä työskentelytapoja. Tämän luvun lopussa nämä kolme työpajaa vertautuvat toisiinsa ja antavat reflektiivisen kuvan siitä, miten työskentelyni maatuvaan taiteen työpajojen parissa on kehittynyt viimeisen kolmen vuoden aikana.

Suhtautuminen lähiluontoon alkaa sen historian ja läsnäolon ymmärtämisestä. Siitä oivalluksesta, että tekee itsekin paikan historiaa juuri sillä hetkellä. Itse on osa sen nykyisyyttä ja tulevaisuutta eli myös menneisyyttä. (Työpäiväkirja 25.9.2024)

4.1.1 Metsän olento -työpaja

Suunnittelemani Metsän olento -työpaja järjestettiin kerran viikossa kolmen kuukauden ajanjaksolla, ja siihen osallistuivat valitun alakoulun kaikki oppilaat joko yhden tai kahden kerran. Koulun välittömässä läheisyydessä oli suurehko metsäalue ja lenkkeilyreitti, jossa työpaja ja harjoitteet toteutettiin. Oppilaiden teokset jäivät osaksi metsää, ja paikalle muodostui välitön, hetkellinen metsägalleria. Työpaja sijoittui syyslukukaudelle syyskuun ja marraskuun välille, joten muutamalla työpajakerralla sää oli liian huono harjoitteiden suorittamiseen metsässä. Sateisina kertoina haimme metsästä tarvittut materiaalit teosten tekemiseen ja työskentelimme loppuajan työpajalle varatussa parakkiluokassa. Matkustin työpajoihin julkisella liikenteellä. Pakkasin aina silloisten työpajojen tarvikkeet rinkkaan, ja matkasin koululle (kuva 13). Työpajan materiaalit mahtuivat kompaktiin muotoon, vaikka välillä painavia olivatkin. Olennaista työskentelyssäni on ekologinen liikkuminen paikasta toiseen. Tästä syystä suunnittelen työni mahdollisimman kompakteiksi ja helposti julkisilla liikennevälineillä tai pyörällä liikutettaviksi.

Kuva 11. Matkalla pitämään Metsän olento -työpajaa.

Toteutuneessa Metsän olento -työpajassa kohderyhmänä olivat esi- ja alakouluikäiset lapset. Saatua tietää työpajan lokaation, todellisen aikataulun ja kohderyhmän muokkasin ja terävöitin suunnitelmani heidän tarpeisiinsa sopivaksi. Tilaajan toiveena oli, että koko koulu osallistuisi yhden suuren ympäristötaideteoksen valmistamiseen. Tärkeässä roolissa oli itse tekemisen hetki eli prosessi, oman kädenjäljen näkeminen, taiteen tekemisen loputtomat mahdollisuudet paikasta tai tilanteesta riippumatta ja teoksen jättäminen metsään yleisön nähtäville. Ajatuksena oli, että teokset eivät ole ikuisia, vaan ne muuttavat muotoaan esimerkiksi sään, eläinten ja hajoamisen myötä. Työpajakerroilla käytiin läpi ja keskusteltiin yhdessä aiheesta, mikä on mahdollisesti metsälle, eli luonnonympäristölle, hyvää ja mikä ei. Työpaja huipentui siihen, kun suuri koko koulun yhteinen metsätaideteos valmistui metsään. Työpajan jälkeen oppilaat pystyivät seuraamaan, miten teos muuttui erilaisten ympäristötekijöiden vaikutuksesta.

Työpaja alkoi niin, että ensimmäisellä kerralla osallistujat valmistivat omat teokset metsään. Harjoitteina ensimmäisellä kerralla käytin esimerkiksi Metsän

silmä -harjoitetta (kuva 17), jota olen käyttänyt myöhemmissäkin työpajoissa. Kyseisessä harjoitteessa kerätään materiaaleja metsänpohjasta, kuten oksia, käpyjä, kiviä tai lehtiä, ja sen jälkeen niistä kootaan unisiepparia, himmeliä tai tuulikelloa muistuttava teos villa- tai kasvikuivilankaa käyttäen. Teokset työstettiin joko kokonaan metsässä tai osittain parakkiluokassa; lopputuloksena oli se, että kaikki teokset jäivät metsään näytille työpajan jälkeen. Teoksesta luopuminen ja metsään jättäminen tuntui olevan osalle osallistujia uusi ja hankala ajatus. Luopuminen ja antaminen oli osa työpajan menetelmää, sillä teosten oli tarkoitus olla hetkellisiä, maatuivia ja muuttua osaksi metsää.

Toisella kerralla osallistujat rakensivat oman osuutensa koulun yhteiseen Metsän olento -teokseen. Löysin metsästä sopivan suuren oksan, jonka muoto soveltui hyvin yhteisteoksen pohjarakenteeksi. Ensimmäiset ryhmät vastasivat teoksen rakenteellisista ratkaisuista. He etsivät metsänpohjasta isoja sopivan muotoisia oksia olennon kehoon ja kiinnittivät ne paikalleen villaa sekä kasvikuivuituisia naruja hyödyntäen. Lampaanvillaa sidottiin oksiin, ja naruilla oksien välille solmeiltiin verkkomainen rakenne.

Rungon valmistuttua seuraavat ryhmät pääsivät työstämään olennon ulkopintaa erilaisin menetelmin. Käytimme biohajoavaa paperia, kasvikuivuituja, kasviliisteriä, villaa, luonnonpigmenttejä, maahan pudonneita lehtiä, multaa ja savea. Metsän olentoon kiinnitettiin työhuoneellani valmistettu pää. Pään kiinnittämisen jälkeen teos koki vandalismia. Kuvasarja (kuva 13) näyttää, miten jouduin paikkailemaan teoksen kasvoja, sillä halusin sen olevan eheä kokonaisuus valmistuessaan. Korjausten kautta teoksesta tuli entistä enemmän paikallisen metsän materiaaleista rakentunut teos, sillä käytin savea lisäksi kasvojen materiaalina metsänpohjasta löytyneitä materiaaleja. Sen jälkeen en enää koskisi teokseen, vaan se saisi elää omaa eloaan metsässä, ympäristöolosuhteiden muokatessa sitä kohti metsänpohjaa.

Kuva 12. Metsän olento -teoksen kasvot.

Metsän olento -työpaja oli alkupisteeni, idean siemen, maatuvan taiteen yhteisölliselle työpajakonseptille. Ensimmäistä kertaa vein maatuvan taiteen työpajamallisenä työskentelynä oman taiteellisen työni ulkopuolelle ja jaoin omaa osaamistani muille. Tämän työpajan aikana henkilökohtainen ajatukseni maatuvasta taiteesta ja sen hetkellisestä olomuodosta terävöityi. Työpajaan osallistujat saivat uuden kokemuksen metsäteosten valmistamisesta, ja oma työskentelyni sai korvaamatonta kokemusta praktiikkani johdattamisesta kohti yhteisöllistä konseptia. Työpajan lopuksi sillä hetkellä valmis Metsän olento -teos jäi lumiseen metsään odottamaan talvea (kuva 15) ja ympäristön jatkokäsittelyä. Koko teos valmistui maatuviksi luokitelluista materiaaleista, ja

syksyn aikana yllätin teoksen ääreltä metsässä asuvia oravia, erilaisia lintuja ja hyönteisiä.

Kuva 13. Valmis Metsän olento -teos.

4.1.2 MinULTA-työpaja

Järjestin suunnittelemani MinULTA-työpajan kesäkuun 2024 alussa. Toiminnaltaan se oli yhteisöllinen ympäristöteos, jossa rakennettiin mullasta ja kasviliisteristä pieniä veistoksia puiston maaperään. MinULTA-työpaja järjestettiin Turun kaupungin keskustassa sijaitsevassa puistossa ja Turun kaupungin kulttuurin kärkihanke rahoitti työpajan toimintaa (kuva 15). Suunnittelin työpajan tarkan lokaation ja vesipisteen käytön yhteistyössä kaupungin viheralueista vastaavien henkilöiden ja lähistöllä olevan kesäteatterin kanssa. Yhteistyöllä pyrin turvaamaan teoksille paikan, jossa ne eivät häiritse puiston hoitoa ja saisivat olla mahdollisimman pitkään niillä sijoillaan. Vesipisteen käytön mahdollisuus lokaation läheisyydessä vähensi huomattavasti paikalle tuotavien materiaalien painolastia. Painolastin minimoiminen oli tarpeellista, sillä kulkuvälineenäni oli polkupyörä ja siihen kiinnitettävä peräkärri. Teosten materiaaleina oli multaa, kasviperäistä liisteriä, savea, kasvikuituja sekä puistosta löytyneitä materiaaleja, esimerkiksi pudonneita oksia ja käpyjä.

Kuva 14. MinULTA-työpaja Turussa vuonna 2024.

Työpaja oli kaikille avoin, yhden viikonlopun mittainen yhteisöllinen teos, joka kutsui alueen asukkaat ja paikalle eksyneet matkaajat upottamaan kädet multa ja muotoilemaan ympäristöystävällisiä materiaaleista oman maatuvan teoksen. Työskentely rakentui niin että osallistuja otti kasan multaa ja liisteriä pieneen astiaan. Materiaaleista sekoitettiin kiinteä, savea muistuttava massa ja siitä muotoiltiin teos. Teos jätettiin osallistujan valitsemaan paikkaan puiston maaperään. (Työpäiväkirja 4.6.2024)

Teokset sijoiteltiin näköetäisyydelle toisistaan, jolloin alueesta muodostui pieni väliaikainen veistospuisto (kuva 16). Teokset koristeltiin paikalta löytyvillä luonnonmateriaaleilla, kuten tippuneilla oksilla, kävyillä ja kivillä. Työpajan toiminta on itsenäistä mutta samalla yhteisöllistä. Työpajan aikana syntyi spontaanisti yhteinen teos osallistujien kesken. MinULTA-työpaja yhdistää erilaiset ja erilaisista lähtökohdista tulevat ihmiset ja antaa heille tilan luoda käsillään jotain yksilöllistä mutta yhteistä. Teokset syntyvät nopeasti, ja osallistujat näkevät oman toimintansa jäljen välittömästi. Teokset jäävät puistoon maatumaan, eli osallistuja voi tarkkailla teoksensa vaikutusta ja sulautumista ympäristöönsä kesän aikana.

Kuva 15. MinULTA-työpajan teos.

4.1.3 Panskiksen luontokerhon työpajat

Sain opinnäytetyön yhteistyökumppaniksi Turun Pansiossa sijaitsevan Fingerroosin säätiön koordinoiman ja Turun kaupungin rahoittaman toimintakeskus Panskiksen. Panskiksessa järjestetään muun muassa alakouluikäisille lapsille Luontokerhoa, jossa käsitellään ympäröivään luontoon ja siellä liikkumiseen liittyviä aiheita. Vuonna 2025 Luontokerhoa järjestettiin maaliskuun alusta toukokuun loppuun, ja opinnäytetyöni toimi osana kerhoa neljä kertaa maaliskuun–huhtikuun aikana. Kerho kokoontui kerran viikossa, ja yksi kerhokerta kesti kaksi tuntia. Kahden tunnin kerho sisälsi yhteisen aloituspiirin, eväshetken sekä luontokohteissa ja ympäristössä liikkumista. Aiheina olivat esimerkiksi suunnistus, ruoan valmistaminen luonnonympäristössä, retkeily, paikallisten kasvien tunnistaminen ja jokaisenoikeudet.

Sovimme tapaamisessa kerhon vetäjien kanssa, että suunnittelisin taidepainotteiset kerhokerrat itsenäisesti. Pääsin muokkaamaan maatuvaan taiteen praktiikkaan perustuvia harjoitteita tietyn sovituksen sisällä, eli osana Luontokerhon toimintaa. Sain vapaat kädet suunnitella aiheeseen sopivan toiminnan sovituille kerroille. Ennen ensimmäistä kerhokertaa tiedotin ohjaajille harjoitteiden alustavat suunnitelmat ja kestoajat sähköpostilla. He tunsivat alueen metsäalueet paremmin ja osasivat suunnitella paremmin kerhokertojen luonnonympäristöön sijoittuvat toiminnot. Suunnitelmat, jotka heille lähetin, olivat alustavia, sillä osallistujamäärä ja tekemiseen varattu aika vaihtelivat jokaisella kerralla.

Aikaisemmat työpajani ovat olleet suunnittelemani aiheen, toiminnan ja lokaation puolesta. Luontokerhon toiminnan yhdistäminen maatuvaan taiteen konseptiin oli hedelmällinen pohja yhteistyölle. Näkemykseni oli, että molemmat tahot tukivat toisiaan toimimalla samojen päämäärien, eli lähiluontosuhteen ja -käsityksen edistämisen sekä luonnossa itsenäisen liikkumisen taitojen saavuttamiseksi. (Työpäiväkirja 7.3.2025)

Neljä maatuvaan taiteen konseptin harjoitetta (liite 1), jotka valitsin Luontokerhoon, tukivat kyseisellä viikolla käsittelyssä ollutta aihetta ja pyrkivät tuomaan monipuolisia näkökulmia taiteen keinoin. Kerhokertojen aikana valmistui sekä konkreettisia maatuva teoksia metsään että tehtiin aineettomia,

mielikuvia herättäviä ja liikettä sisältäviä harjoitteita. Työskentelyn tarkoituksena oli osallistujien tietoisuuden lisääminen elonkirjon kietoutuneisuudesta. Luontokerhossa tehdyt harjoitteet eivät pyri niissä syntyvän taiteen laadun tarkkailuun vaan taiteen tekemiseen hetkessä ja lähiluonnon mieltämiseen osaksi arkipäiväistä elämää.

18.3.2025 Jokaisenoikeudet

Ensimmäisellä kerhokerralla aiheena oli jokaisenoikeudet, jotka toimivat hyvänä pohjustuksena Metsän silmä -harjoitteelle (liite 1). Ennen harjoitteen aloittamista kerroin ja esittelin lyhyesti Ympäristöministeriön sivuston mukaan mitä tarkoittaa jokaisenoikeudet, eli mitä luonnossa liikkeessä saa ja ei saa tehdä sekä miten ne kytkeytyivät harjoitteessa valmistettuihin teoksiin, joita sillä kerralla teimme. (Ympäristöministeriö 2025.)

Pakkasin teoksia varten mukaan saksia sekä villa- ja kasvikuivilankoja. Mukanani oli myös kissasta harjattua karvaa, jonka ajattelin tarjoavan monilajista hyvinvointia pesänrakennukseen alueen lajistolle, mutta sitä eivät osallistujat paljoa käyttäneet. Opin myöhemmin eläintenkarvojen vaarallisuudesta eritoten lintujen pesämateriaalina. Apu360-lehti haastatteli aiheesta lintujärjestö Birdlife Suomen suojelujohtajaa Teemu Lehtiniemeä. Artikkelissa todettiin, että pitkät eläinten karvat saattavat lisätä poikasten kuolleisuutta, mutta lintujen vastakuoriutuneiden poikasten kuolleisuus on muutoinkin suurta. Linnut käyttävät pesänrakennusmateriaalina useita eri materiaaleja, joita löytävät ympäristöstä. Lehtimäki totesi, että koirankarvan jättäminen metsään ei ole luonnonsuojelun kannalta ongelma mutta eläintensuojelun kannalta kyllä, jos karvat aiheuttavat kärsimystä tai jopa kuolemia. Teoksiin suunnittelemani kissankarva oli lyhyttä maatiaiskissan karvaa, eli se ei näin ollen ollut kaikkein vaarallisinta linnuille, mutta onneksi karvan käyttö säilyi teoksissa vähäisenä. Karvat auttavat lintuja kylminä alkukevään aikoina pesien eristeenä, mutta maltillisuus niiden jättämiseen lähimetsään on syytä muistaa. (Heikkinen 2024.)

Aloitin Metsän silmä -harjoitteen kertomalla, mitä metsästä saa poimia ja mitä ei, eli sivusin ohjeistuksen aikana myös jokaisenoikeuksia. Esittelin Metsän silmä -teoksen valmistusprosessin ja paikalle tuomani materiaalit. Osallistujat keskittyivät työskentelyyn ja esittivät tarkentavia kysymyksiä, jos eivät tieneet mitä maasta saa poimia. Ikäjakauma toi omat haasteensa, kun toiset etenivät nopeammin kuin toiset ja osalle solmujen sitominen oli hankalaa, mutta kaikki saivat teoksen tehtyä yksin tai parityöskentelynä. Osa osallistujista kertoi tehneensä samankaltaisia teoksia ennenkin. Kerhon ja teosten aihe mietitytti osallistujia, joten samalla kun rakensimme teoksia puun oksille, pohdiskelimme ja kävimme keskusteluja siitä, mitkä metsänpohjan materiaalit ovat sallittuja kerätä ja miksi (kuva 17).

Valmiit teokset ripustettiin yhteiseen puuhun. Osalle lapsista teoksen metsään jättäminen oli vaikeaa. Keskustelua käytiin siitä, miten kauan teokset kestävät ja siitä, miten kauan niiden pitäisi kestää.

Mikään ei ole pysyvää – paitsi maailma. (Työpäiväkirja 18.3.2025)

Kuva 16. Metsän silmä -teosten valmistamista.

Työpajan jälkeen teimme pienen koonnin ohjaajien kesken, ja he vaikuttivat tyytyväisiltä osallistujien tapaan käyttäytyä ja osallistua. Osa ryhmästä teki oma-

aloitteisesti tehtävän parityöskentelynä, mikä oli sekä hyvä että huono asia. Parityöskentely toi toisaalta hyviä keskusteluja löydetyistä materiaaleista ja tasapainoa työskentelyyn mutta myös rauhattomuutta ja vaikeuksia asian äärelle pysähtymiseen. Seuraavalla kerralla kun pidän Metsän silmä -harjoitteen ryhmälle, kiinnitän enemmän huomiota siihen, että jokaisen on hyvä saada tehdä oma teos, vaikka kaverin kanssa samalla keskustelisikin. Kahden tunnin työpajasta Metsän silmä -harjoitteelle oli varattu aikaa maksimissaan 40 minuuttia.

Kerhon kerrat ovat varsin lyhyitä pitkäjänteiseen työskentelyyn ja niiden fokus on lasten luonnossa käymisessä, lähiluonnon kokemisessa. Mahdollisuudet luontosuhteen syventämiseen saattaa olla liikaa pyydetty mutta kuten tämä opinnäytetyö, ovat nämä Luontokerhon harjoitteet vain pintaraapaisu maatuvaan taiteen menetelmien ja ekologisen taiteen tekemisen mahdollisuuksiin yhteisöissä. (Työpäiväkirja 18.3.2025)

25.3.2025 Paikalliset kasvit

Valitsin toiselle Luontokerhon kerralle Näetkö metsän puilta tai puun metsältä? -harjoitteen (liite 1). Harjoitteen ideana on tehdä kynillä, luonnonpigmenteillä, hiilillä, kasviväreillä tai nappiväreillä maalauksia ja piirroksia. Harjoitteen voi tehdä kaksivaiheisena tai tyypistää yhteen vaiheeseen, jos työpajan aika on liian rajallinen. Kaksivaiheisena kulku on seuraavanlainen: Ensimmäisessä vaiheessa osallistuja valitsee metsästä tietyn paikan, tarkastelee sitä ja sen yksityiskohtia. Hyviä tapoja tarkastella yksityiskohtia luonnossa on rajata niitä, esimerkiksi kehyksillä tai peilillä. (Issakainen 2024, 40.) Toin kerhokerralle mukaan suurennuslasin, jolla osallistujat saivat tarkastella ympäristön yksityiskohtia. Osallistuja maalaa tai piirtää yksityiskohdan paperille mukaillen sen muotoja ja värejä. Aika maalauksen tekoon rajoitetaan noin 15 minuuttiin.

Toisessa vaiheessa osallistuja pysyy samassa paikassa mutta nyt katse avarretaan laajemmalle kokonaisuudelle. Luonnonympäristössä suoritettavat taideharjoitteet antavat mahdollisuuksia pienille ja hedelmällisille oivalluksille. Kasvien, kivien ja ympäristön muotoja sekä värejä tarkkaillessa osallistuja voi pohtia samalla laajemmin luonnon tilaa, elonkirjoa ja ekologiaa. (Issakainen 2024, 41.) Harjoitteessa osallistuja havainnoi metsän muotoja, linjoja ja värejä.

Kuva tehdään mukaillen puiden, maan, taivaan ja kaikkien elonkirjon osasten muotoja ja värejä. Tähänkin teokseen annetaan aikaa noin 15 minuuttia. Jos harjoitteen tekee yksivaiheisena, valitsee osallistuja itsenäisesti tarkasteltavaksi joko yksityiskohtan tai laajemman kuvan. Harjoitteen voi nopeuttaa tarvittaessa yksivaiheiseen croquistyyliseen pikapiirtämiseen tai hidastaa eli pidentää aikaa teosten työstämiseen.

Sääennusteet lupasivat kyseiselle tiistaille epävakaata ja sateista ilmaa, joten tein varasuunnitelman, jos työpaja täytyisi pitää sään takia Panskiksen toimintakeskuksen sisätiloissa. Kävin päivää ennen keräämässä metsänpohjasta erilaisia materiaaleja: oksia, kaarnanpaloja, kiviä ja kuivuneita lehtiä. Varasuunnitelmassa osallistujat olisivat tutkailleet keräämiäni materiaaleja suurennuslasin kanssa, maalanneet kasviväreillä niiden yksityiskohta ja pinnan muotoja sisätiloissa.

Keitin erilaisia kasvivärejä valmiiksi kahvista ja teestä, kurkumasta, punajuuresta, havunneulasista sekä porkkanasta. Tein testin akvarellipaperille valmistamieni kasvivärien kanssa. Muutoksen tutkiminen ja materiaalin käyttäytyminen näkyy kasviväreissä, sillä niiden väri muuttuu kuivuessa tummemmaksi. Ensimmäisen kerroksen kuivuttua voi uusia kerroksia maalata sen päälle, jolloin aikaisemmat kerrokset jäävät myös näkyville. Otin kerhokertaa varten mukaan akvarellipaperia, valmistamani kasvivärit, metsänpohjasta kerätyt materiaalit sekä suurennuslasin.

Luontokerhossa oli kuusi osallistujaa, joista osa oli samoja kuin viime kerralla ja osa uusia. Sateen mahdollisuudet väistyivät, joten pääsimme metsään. Pakkasin tuomieni materiaalien lisäksi Panskiksen välinevarastosta mukaan purkkeja, pensseleitä sekä muutaman vesiväripaletin. Nousimme korkean kallion laelle, josta löytyi hyvä metsäinen kallioalue harjoitteeseen keskittymiselle. Pidin maalausharjoitteen yksivaiheisena, sillä ohjeistukseen ja maalaamiseen oli vain noin 30 minuuttia aikaa. Pyysin osallistujia kiinnittämään huomion johonkin metsän yksityiskohtaan, valitsemaan yhden kohteen ja

maalaamaan sen luonnonpigmenteillä. En rajannut kohdetta sen tarkemmin, joten papereille syntyi lähellä sijainneita puita käpyjä ja sammalta.

Kuva 17. Kasvivärejä astioissa ja osallistujia maalaamassa metsässä.

Osallistujat ottivat luonnonvärit ja metsässä maalaamisen vastaan avoimin mielin ja kiinnostuneina. Syvän pinkin sävyinen punajuuriväri oli osallistujista miellyttävin. Kahvi ja tee olivat suosittuja, mutta kurkumaa moni ei kokeillut. Värejä haluttiin katsella, tutkailla ja haistella. Sävyjen haaleus oli aluksi haaste, ja pilvinen sää hidasti teosten kuivumista luonnonympäristössä, joten pigmenttien kerroksellinen läpikuultavuus ei päässyt oikeuksiinsa.

Maalattuamme kuvat ohjeistin osallistujia kaatamaan ylimääräiset värit metsänpohjaan, sillä valmistamani värit eivät sisältäneet mitään muuta kuin vettä ja väreissä käytettyjä kasveja. Keskustelimme siitä, miksi nämä keittämäni kasvivärit voi kaataa metsään mutta toisia värejä ei välttämättä voi. Keskustelumme herätti ajatuksia muista maaleista ja niiden hävittämisen tavoista sekä värien ja maalien ekologisuudesta ja vaikutuksesta ympäristöön. Maalien ja värien ekologisuus ja ympäristövaikutukset tulisi ottaa huomioon ja tiedostaa taiteen ammattilaisena. Värin tai maalin tuotantoketjun, eli tuotannon, kuljetuksen ja varastoinnin, selvittäminen ja mahdollisuuksien mukaan ekologisemman vaihtoehdon valitseminen ei ole yksinkertainen tehtävä. Jokaisen luonnonmateriaalin taustalla on oma tuotantoketju ja valmistamisprosessi, joka vaatii resursseja ja energiaa. Lopputuloksena on ajatus siitä, että sellaista asiaa kuin ekologinen maali ei ole, on vain ekologisempia vaihtoehtoja. (Ikonen 2023, 127.) Tämä asia tulee vastaan käsitellessä mitä tahansa taiteeseen tai muuhun käytettävää materiaalia. Kaikella on oma kulutuksen jalanjälki, ja ainoa mitä voi tehdä, on valita ekososiaalisesti kestäviä ratkaisuja ja tapoja toimia.

Osallistujat liikkuvat metsässä suurennuslasin kanssa tarkkaillen erilaisia pintoja ja tunnistimme paikalla kasvaneita kasveja, kuten esimerkiksi mänty ja kanerva. Luontokerhon yksi selkeästi olennainen osa on metsässä vietetty yhteinen hetki. Luontotietous ja -osaamiseen kulkevat luontevasti siinä rinnalla ja maatuva taiteen menetelmät tukevat luonnonympäristössä syntyvää keskustelua. Tietoa karttuu ja metsässä vietetty aika tehostaa sitä mutta pääpaino on lasten viihtymisessä luonnonympäristön äärellä ja ajatusten kertominen ääneen. (Työpäiväkirja 25.3.2025)

1.4.2025 Tanssi ystäväpuulle

Halusin toteuttaa yhden kerhokerran harjoitteella, joka olisi mahdollisimman aineeton. Käytin kahta eri harjoitetta, joita olen käyttänyt aikaisemmissa työpajoissani sekä taiteellisen työni pohjana ja koostin niistä yhden koherentin kokonaisuuden. Yhdistin harjoitteeni nimeltä Metsätanssi ja Ystävä puu (liite 1), niistä muodostui harjoite Tanssi ystäväpuulle. Tämä yhdistelmäharjoite käsittelee luontosuhteen syventämistä ja kietoutuneisuuden kokemusta osana itseä ja ryhmän vaikutusta itseen. Lapsille luonnonympäristö on luontainen vapaa-ajan ympäristö ja pienetkin lapset kykenevät sanallistamaan omaa luontoyhteyttään. On huomattu viitteitä siitä, että säännöllisellä luonnossa vietetyllä ajalla on positiivisia vaikutuksia lapsen mielenterveyteen, identiteetin muodostumiseen ja siihen millaisen suhde yksilölle muodostuu luontoon myöhemmällä iällä. Kaikki tämä on yhteydessä myös yhteiskunnalliseen hyvinvointiin. Yhteisöllistä ja yhteiskunnallista kokonaiskuvaa ajatellen se, mitä paremmin me ja muu luonto, johon tunnistamme osallisuutemme voi, sitä paremmin kokonaisvaltainen ekososiaalinen hyvinvointi toteutuu. (Lipponen ym. 2023, 24.)

Metsätanssi itsenäisenä harjoitteena aloitetaan ryhmässä. Muodostetaan piiri ja kasvot käännetään ensin kohti keskustaa. Käännyttään ympäri, niin että selät osoittavat toisiaan kohti ja jokaisella on näkymä metsään. Kuunnellaan metsän ääniä, katsellaan sen erilaisia muotoja. Hiljalleen aloitetaan kehon liikuttaminen, nostelemalla käsiä ja jalkoja. Voi liikkua hieman etäämmälle, jos haluaa. Ohjaaja voi tässä kohtaa tehostaa liikkumista ja hetkeen keskittymistä akustisen soittimen, kuten kehärummun, avulla. Liikutaan metsässä, suurentaen liikkeitä. Välillä liikkeen energia voi ohjata alas juurien tavoin ja joskus voi kasvaa ylös kuin verso auringonpaisteessa - jokainen osallistuja osallistuu oman kehon ja sen antamien mahdollisuuksien mukaan. Harjoitteen fokuksena on metsässä liikkuminen, metsänpohjan muotojen tunnustelu liikkeen ja kehon avulla. Harjoite tähtää siihen, että osallistuja kokee olevansa osa ryhmää ja ympäröivää metsää mutta voi samalla kokea yksilöllisen, luontosuhdetta tarkastelevan kokemuksen.

Ystäväpuu -harjoitteessa havainnoidaan metsää ja etsitään puu, joka jollain tavalla resonoi ja herättää huomion. Harjoitteessa osallistuja menee puun luokse tutkailemaan sitä ja katselee sen kuorta, kaarnaa ja oksia. Onko se tiputtanut lehtensä vai onko se ainavihanta? Kasvaako se korkeuksiin vai onko se aivan pieni? Onko se kaatunut tai kelo? Metsänpohjan materiaaleilla rakennetaan pieni teos, esimerkiksi muistomerkki, viesti tai alttari, puun juurelle. Teoksen valmistamiseen käytetään metsänpohjasta löytyviä irtonaisia oksia, kiviä, käpyjä tai mitä lähistöltä siihen vuodenaikaan löytyy.

Kerhokerran valmistelu sisälsi harjoitteiden yhdistämisen ja toimintojen järjestyksen suunnittelua. Löysin aikaisemmin pitämieni metsätaidetyöpajojen kuvadokumenteista esimerkkikuvia, kun sanallistin sitä millaiselta mahdollisesti puun juurelle rakennettava muistomerkki tai viesti voisi näyttää. Näytin kuvia osallistujille ennen kuin lähdemme metsään, jotta he saivat käsityksen siitä mitä olemme tekemässä. Kerhokertaan osallistui tällä kertaa kolme aikaisemmissakin työpajoissa ollutta lasta. Sää oli aurinkoinen ja lämmin, noin +15 astetta, joten pystyin ottamaan mukaani kehärummun. Kiipesimme läheiselle lämpimälle kalliolle ja aloitin kerran sillä, että keräännyimme yhteiseen piiriin.

Hartioiden pyörittelyä ja maanpinnan muotojen aistimista kenkien läpi. Tein liikkeellisen mielikuvaharjoitteen, jossa osallistuja ajattelee itsensä versoksi, kasviksi, joka herää keväiseen auringonpaisteeseen ja kurkottaa oksiaan aurinkoon. Seuraavaksi ajatellaan kasvin juuria ja sitä, kuinka ne kaivautuvat maan sisälle eli mennään alan ja venytellään käsiä pitkin maan pintaa. Viedään liike sisäänpäin, eli keho niin pieneksi kippuraksi kuin mahdollista ja ajatuskuva muuttuu pieneksi siemeneksi, josta kasvi on saanut alkunsa. Siemen alkaa taas kasvaa kohti aurinkoa ja venyttelee itseään ylös. Tätä ajatuskehää toistetaan muutaman kerran. Harjoite johdatti ryhmän yhteiseen tilaan, rytmiin ja energiaan. (Työpäiväkirja 1.4.2025)

Metsä on tilana hetkellinen ja alati muuttuva. Se, millaisena tuo kyseinen metsä näyttäytyi meille tuona huhtikuuisena tiistai-iltapäivänä, on aivan eri kuin mitä se olisi samaisena kellon aikana heinäkuussa tai marraskuussa. Hetkellisyys tuo tilaan ainutlaatuisuuden ja luo ryhmän keskuuteen läsnäolon ja kokemuksen, johon muut eivät ole osallisia. Hetken ainutlaatuisessa otteessa on luopumisen tunnetta, se katoaa siinä samassa, kun poistumme metsästä ja läheisen autotien kohina palaa takaisin tietoisuuteemme. (Lintula 2024, 51.) Sen jälkeen

pyysin osallistujia kääntämään selät kohti piirin keskustaa. Ohjeistin osallistujia katselemaan metsää ja sen puita. Otin rummun ja rummutin hiljalleen rytmiä kertoen samalla osallistujien seuraavia toimia:

- Katsele ympärillesi, katso maanpintaa, puiden latvoja ja maisemaa. Katsele puita. Kiinnittykö huomiosi erityisesti johonkin tiettyyn puuhun?
- Lähde kulkemaan tätä puuta kohti. Voit jatkaa matkalla venyttelyä, tutkia maan pintaa ja havainnoida ympäristöäsi.
- Päästessäsi puun luokse katso sen pintaa ja sitä miltä se näyttää?
- Koske puun pintaa ja tunne miltä se tuntuu? Onko se lämmin vai kylmä? Miltä se tuoksuu? Saatko kädet puun ympärille?
- Katso sen juuria, miten se kasvaa maasta? Millainen sen runko on, onko siinä jotain muotoja, onko se täysin suora?
- Millainen sen latvus on? Millaisia oksia siinä on, miten ne ovat asettuneet puun rungolle? Alkavatko oksat matalalta vai onko kaikki lähellä latvaa? Kasvaako sen latva korkealle?
- Kiertele puuta ja tarkkaile sitä eri suunnista. Katso sen kokonaisuutta. Katso mitä sen ympärillä on. Mitä kaikkea metsänpohjasta löytyy? Irtonaisia oksia, käpyjä tai irronneita lehtiä?
- Rakenna puun juurelle teos, muistomerkki, toivotus tai alttari, metsänpohjasta löytyvillä materiaaleilla. Kaikella irtonaisella - älä katko tai revi mitään. Mitä haluat sanoa puulle tai mitä se sanoo sinulle?

Ohjeistuksen jälkeen jatkoin rummutusta ja kiertelin osallistujien luona. Teoksen tekeminen puun juurelle vei aikaa noin 10–15 minuuttia mutta työskentelyä voi jatkaa pidempään riippuen ryhmän koosta, keskittymisestä sekä aikataulusta (kuva 19). Lopuksi pyysin osallistujat palaamaan yhteiseen piiriin, kun olivat saaneet teokset valmiiksi. Jokainen tuli omalla ajallaan ja kun kaikki olivat palanneet piiriin, lopetin rummutuksen. Kiersimme kaikkien teokset ja jokainen

sai vuorollaan esitellä teoksen haluamallaan tavalla. Jokaisella osallistujalla oli omalaatuinen tulkinta harjoituksesta mutta pohjimmainen merkitys, eli toisenlaisen yksilön kanssa vietetty yhteinen hetki ja luontosuhteen tutkailu tuntui löytyneen tekemisen kautta ja se oli antoisaa kuulla.

Kuva 18. Osallistujien viestejä Ystäväpuilleen.

Huomasin parannettavaa omassa työskentelyssäni siinä, että harjoitteen aikana ohjaajan kannattaa kiertää enemmän kaikkien osallistujien luona ja keskustella tehtävästä eli onko osallistuja ymmärtänyt harjoitteen ja onko hänellä kysymyksiä tai epäilyksiä. Huomasin harjoitteen lopuksi, että jotkut olivat epävarmoja harjoitteen suoritustavasta, mikä toki on osa suunnittelemani tehtävää ja sen mahdollisuuksia mutta se ei saa häiritä keskittymistä ja luovaa vapautta. (Työpäiväkirja 1.4.2025)

Harjoitteen jälkeen meillä oli metsässä aikaa vielä 40 minuuttia. Vietimme aikaa syömällä välipalaa ja leikkimällä ”lattia on laavaa” -leikkiä. Ehdotin kyseistä leikkiä, sillä se edellyttää metsässä kulkemista, sen maaston tarkkailua ja ympäristössä läsnä olemista. Kerran lopuksi kokoontuimme vielä piiriin ja pidin kokoavan rummutuksen. Pyysin ensin kaikkia katsomaan toisiaan silmiin ja sen jälkeen sulkemaan silmät ja kääntämään kasvot aurinkoon. Olimme hetken paikoillaan hengitellen syvään kuunnellen rumpua ja ympäristön ääniä. Pyysin

heitä kääntymään takaisin keskelle ja avaamaan silmät samalla kun lopetin rummutuksen. Keräsimme tarvikkeet ja palasimme Panskiksen tiloihin kerhon loppumisen merkiksi.

Tanssi ystäväpuulle -harjoite antoi hyvän pohjatyon viimeiselle Luontokerhon kerralleni. Viimeisellä maatuvan taiteen menetelmiä hyödyntävällä kerhokerralla osallistujat suunnittelevat symbolin omalle kalliomaalaukselle. Esittelen kuvia kalliomaalauksista sekä kerron niiden mahdollisista tulkinnoista ja merkityksistä. Kalliomaalaukset ja musiikki ovat nivoutuneet toisiinsa jo myöhäispaleoliittisella kaudella. Soitinten, kuten nahasta valmistettuja rumpuja ja luisia huiluja, jäänteitä on löydetty ja luolien maalauksista on löydetty soittimien kuvia. On myös tutkittu siitä, että luolien akustiikkaa olisi hyödynnetty ja maalaukset olisi aseteltu niin että ne sijaitsevat paikoissa, jossa akustiikka ja äänen värähtely kuulostaa kaikkein parhaimmalta. (Rosenlöf 2023.) Rumpuni on perinteinen peurannahasta valmistettu kehärumpu. Rummutukseni Tanssi ystäväpuulle -harjoitteessa antoi tehtävän suoritukselle yhtenäisen äänellisen tilan, rytmin ja rauhan. Rummutuksella pystyy rajaamaan tilan siihen pieneen alueeseen metsässä, jossa harjoite tehdään. Rummun ääni vihkii, eli kokoaa ja asettaa osallistujat sanattomalla tavalla yhteisen energian piiriin.

15.4.2025 Jätä jälki!

Aloitin viimeisen kerhokerran valmistelun tekemällä kokeiluja betoniin ja luonnonkiviin erilaisin tavoin, esimerkiksi piirsin ensin liidulla jäljen ja sen jälkeen maalasit sitä veteen kastetulla pensselillä. Jäljestä tuli pehmeämpi, maalauksellisempi ja tasaisempi. Huomasin että eri sävyjä pystyy kerrostamaan toisiinsa ja jäljestä saa entistä voimakkaamman kastamalla liidun kärjen veteen. Rajaukseen käytin sekä hiiltä että mustaa rautaoksidista valmistettua pigmenttijauhetta, jotka toimivat hyvin tumman värin aikaansaamiseksi (kuva 20). Tein testin, jossa sekoitin luonnonpigmenttejä vilja-perunaliisteriin. Ennen kerhokertaa valmistin perunaliisteriin keltaisen okran, ultramariininsinisen ja vihreän umbran valmiiksi.

Pigmentit, joita minulla oli käytössä ovat luonnonympäristölle myrkyttömiä luonnonpigmenttejä. Ne huuhtoutuvat osaksi metsänpohjaa seuraavan sateen aikana. Keltainen väri oli okraa, eli rautaoksidia. Okra on ensimmäinen värillinen väriaine, jota on käytetty kaikilla asutetuilla alueilla niin kauan, kun maalauksia on tehty. Sana ”okra” tulee kreikan kielestä ja tarkoittaa vaaleankeltaista. Nykypäivän puhekielessä okralla tarkoitetaan lähes mitä tahansa luonnonympäristöstä saatavaa maaväriä. Tarkasti ottaen se kuitenkin kuvaa maata, joka sisältää hematitiittia eli rautamalmia. (Finlay 2004, 45–46.) Halusin työpajaani kirkasta sävyä, joka erottuisi metsämaisemasta. Valitsin mukaani ultramariininsinisen, jonka nimi tarkoittaa ”merten takaa”. Pigmentti jauhetaan puolijalokivestä nimeltä lapis lazuli, lasuurikivi. (Finlay 2004, 359.) Tumமாகsi väriksi valitsin vihreän maaväriin umbran, johon sekoitin mukaan hieman mustaa rautaoksidia. Umbra väripigmenttinä on okra ja sen uskotaan saaneen nimensä italialaisen Umbrian maakunnan mukaan mutta todennäköisesti se on saanut nimensä siitä, että sen avulla maalataan usein varjon ja syvyyden vaikutelmia. Umbran nimen alkuperä on samassa latinan kielen sanassa kuin sanalla umbrella eli sateenvarjo. (Finlay 2004, 140.) Näiden pigmenttien lisäksi mukana oli katuliituja ja hiiliä.

Lähdin pohtimaan katuliitujen ja luonnonpigmenttien kanssa piirtämisen ja maalaamisen laillisuutta. En löytänyt mitään suoranaista voimassa olevaa kieltoa tai lainsäädäntöä asiaan liittyen, sillä katuliidut ja luonnonpigmentit eivät tee pysyvää vahinkoa omaisuudelle. Siten ne eivät lukeudu suoraan vahingontekoa (Rikoslaki 39–001/1889) tai törhimistä (Järjestyslaki 612/2003 13 §) käsittelevien lainsäädäntöjen alle. Teimme maalaukset kaupungin metsään eli omistus on kaupungilla, mutta teokset ovat materiaaleiltaan hetkellisiä ja poispsyhkiytyviä.

Ajatus oli, että olisin tehnyt maitomaalia tai liimamaalia osallistujien käyttöön mutta en halua ottaa riskiä siitä, että se luettaisiin törhimiseen luettaviin maaliaineisiin. Parempi pysyttäytyä seuraavan sateen myötä pois peseytyvissä väreissä. (Työpäiväkirja 10.4.2025)

Viimeisellä kerhokerrallani oli kolme osallistujaa, jotka olivat olleet jokaisella pitämälläni kerralla. Taiteilija Luukkosen kuvaamia suomalaisia kalliomaalauksia

oli hyvä käyttää havainnollistavina esimerkkikuvina. Esittelin kuvia hänen <http://www.ismoluukkonen.net/kalliotaide> -sivustoltaan, johon on kerätty kattava kuva-aineisto aiheesta (Luukkonen n.d.). Kerroin skandinaavisten kalliomaalauksen mahdollisista merkityksistä ja hypoteettisista tulkinnoista, joissa saatetaan kuvata arkipäiväisiä metsästyksen ja elämään tai rituaalisiin ja uskomuksiin liittyviä tapoja. Kuvien aiheet olivat kaikkea paikallisten kasvien, ihmishahmojen ja muiden eläinten sekä eläinpäisten ihmisolentojen ja hirvenpäisien, maailmojen rajoilla lipuvien, veneiden väliltä. (Bolin 2010, 5–10.)

Kiipesimme viereiselle kalliolle, etsimme sopivan paikan kalliomaalauksille ja pyysin jokaista miettimään jonkin eläimen tai jotain mitä halusi paikalle toivottaa. Jokainen osallistuja, niin lapsi kuin ohjaaja, osallistuivat tekemiseen maalaten kuvia kallion pinnalle (kuva 21). Aika kului nopeasti kallioiden pinnan peittyessä erilaisin värein ja kuvioin. Kuvia syntyi erilaisista linnuista, kukista ja hyönteisistä. Teimme yhteisen teoksen, jossa olimme kaikki samassa hirvenpäisessä veneessä. Maalasin veneen muodon pystysuoraan kallioon ja jokainen paikalla ollut osallistuja maalasi itsensä sen kyytiin sellaisella symbolilla tai kuvalla kuin halusi.

Kuva 19. Yksilömaalauksia ja ryhmän yhteinen maalaus.

4.2 Työpajakonseptin tarkastelu

Maatuminen ja sen huomioiminen maatuvaan taiteen harjoitteissa on oleellinen osa ja sen käsittelyä materiaalivalinnoissa tulee pohtia mahdollisimman monesta näkökulmasta. Harjoitteiden ja niistä syntyvien teosten vaikutukset osallistujiin, alueen yhteisöihin ja ympäristöön, jossa ne suoritetaan, on tärkeässä roolissa ja vaatii paneutumista. Metsän olento -työpajassa kaikki käytetyt materiaalit olivat laadultaan maatuvaa mutta käytössä oli esimerkiksi valkaistua suodatinpaperia. Opas vastuullisen paperin hankintaan toteaa, että kloorilla tai klooripohjaisille kemikaaleille valkaistu sellu aiheuttaa orgaanisia klooriyhdistepäästöjä tehtaan jätevesiin, jotka ovat myrkyllisiä. Näitä mahdollisesti pitkävaikutteisista ja karsinogeenisistä eli syöpää aiheuttavista dioksiineista kuvataan kirjainyhdistelmällä AOX (Adsorbable Organic Halogenated Compounds). Paperin valkaisussa käytetystä alkuainekloorista syntyy huomattava määrä AOX-päästöjä sekä dioksiinipäästöjä. Tästä syystä on tärkeää kiinnittää huomiota siihen millaista paperia käyttää teoksissaan ja etsiä mahdollisimman ekologisen tuotantoketjun omaavaa paperilaatua. Paperin valkaisulle löytyy vaihtoehtoja, jotka eivät ole niin myrkyllisiä ja käyttämällä kierrätettyä paperia voi varmistaa sen, ettei paperin takia ole jouduttu kaatamaan metsää. Jos kuitenkin joutuu käyttämään neitseellistä paperia, löytyy sen valmistamiseen sertifioituja ja vastuullisia vaihtoehtoja. (WWF International 2007, 5–10.)

Paperin tuotannossa, kuten muissakin maatuvaan taiteeseen käytettävissä materiaaleissa, avoimuus eli läpinäkyvyys on tärkeää ja sitä tulee materiaalin valmistajilta vaatia. Millä voisi korvata paperin? Työpajoissa käytän usein paperia, tavalla tai toisella. Millä voisi korvata paperin ja vähentää sen kulutusta? Paperi on biohajoavaa luonteeltaan ja maatuvaan taiteen teoksissa pyrin nykyään käyttämään rakenteina valkaisematonta ja kierrätettyä paperia niin että peitän sen maa-aineksella nopeuttaakseni hajoamisprosessia - onko se paras mihin pystyn? (Työpäiväkirja 29.4.2025)

Harjoitteiden osana käytän edelleen valkaistua paperia, sillä se toistaa hennot kasvipigmentit parhaiten. Kehitettävää olisi siis siinä, millä paperin voisi korvata. Pitääkö paperi tehdä itse esimerkiksi kirjastojen vanhoista, käyttöikänsä päässä olevista, hävitettäväksi menevistä kirjoista? Materiaalin, kuten kierrätyspaperin,

valmistaminen työpajoihin voisi toimia ekologisen ajattelun herättelijänä niin vetäjälle kuin osallistujille.

MinULTA-työpajassa oli käytössä puutarhamultaa, joka sisälsi kasvualustoihin käytettävää turvetta. Turpeen käyttöön ja sen tuotantoon on kiinnitetty viime vuosina huomiota, sillä esimerkiksi Suomessa suoluontotyypeistä 83 % sijaitsee uhanalaisilla kasvillisuusvyöhykkeillä. Turvetuotantoalueet sijaitsevat näillä uhanalaisilla alueilla, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Sitran tekninen raportti turpeen roolista ja sen käytöstä luopumisen vaikutuksista Suomessa (2020) toteaa, että suosysteemit esiintyvät usein vierekkäisinä suoluontotyyppi yhdistyminä ja turvetuotanto näin ollen vaikuttaa useisiin suoluontotyyppihin sekä vesistöihin. Usein suoluonto häviää tuotantoalueelta peruuttamattomasti ja suoluontotyyppien ja suolajiston monimuotoisuus heikkenee. Turpeelle etistään korvaavia materiaaleja mutta niiden ympäristövaikutukset, tasalaatuisuus ja tuotantokustannukset ovat hankalia määrittää. (Soimakallio ym. 2020, 4.)

Molemmissa, Metsän olento ja MinULTA, työpajoissa tein testejä riisiliisterillä, joka on hyvä alusta erilaisille mikrobeille ja kasvustoille. Riisin tuotantoon liittyy kuitenkin haasteita. Ulkoministeriön Kehityslehden Lindgren (2022) haastatteli WWF Suomen suojeluasiantuntija Elisa Niemeä liittyen riisin tuotantoon ja kulutukseen. Artikkelit tuo esille sen, että riisi on maailman suosituimpia ruokakasveja, mutta sen tuotannossa syntyy 12 % maailmanlaajuisista metaanipäästöistä ja riisin kasvattaminen kuluttaa valtavasti vettä. Metaani on hiilidioksidia huomattavasti voimakkaampi kasvihuonekaasu ja sen lisäksi riisipelloille käytetään kaikkiaan jopa kolmannes koko maailman kasteluvedestä. Valtaosa riisistä tuotetaan Aasiassa ja siitä vain pieni osa päätyy maailmanmarkkinoille. Iso osa eurooppalaisten kuluttamasta pitkäjyväisestä riisistä tuotetaan Euroopan unionin sisällä, esimerkiksi Italiassa ja Espanjassa. Riisiä ei siis Suomesta saa paikallisesti tuotettuna, joten sen vaikutus ympäristöön on suurempi kuin paikallisesti tuotettujen viljojen ja muiden kasvien. Tästä syystä olen päätenyt käyttämään liistereissäni perunaa ja vehnää. Maataloustuotanto aiheuttaa valtaosan metsäkadosta ja riisin

tuotannolla on osuutensa myös metsäkadon syntymisessä. Riisinviljely on merkittävä tekijä suo- ja metsäalueiden elinympäristöjen häviämiseen.

Työpajoissa suosin perunaa, sillä se on paikallisesti tuotettua, ominaisuuksiltaan toimivaa työskentelyyn ja sen käyttö ei aiheuta gluteeniallergisille niin paljoa oireita. Perunan käytössä voisi olla hyvä hankkia materiaalit esimerkiksi suoraan perunanviljelijöiltä ja pyytää heiltä myyntiin kelpaamattomat perunat taideharjoitteiden ja teosten käyttöön. (Työpäiväkirja 20.4.2024)

Panskiksen Luontokerhoon ohjaamani Jätä jälki! -kalliomaalausharjoite sai pohtimaan toiminnan vastuullisuutta, kun maalataan luonnontilaan. Käytimme myrkyttömistä luonnonmateriaaleista valmistettuja värejä mutta se, miten ulkopuoliset näkevät harjoitteen lopputuloksen herätti ajatuksia. Innostaako harjoite tekemään muovipohjaisilla, esimerkiksi akryylispraymaaleilla, samankaltaisia maalauksia metsään? Lähistöltä löytyi graffititaidetta ja sitä tyypillisesti kaupunkitilassa on osana kulttuurua. Muovi hajotessaan ympäristöön kuitenkin kuormittaa sitä muuttuessaan mikromuoviksi. Vaikka loppujen lopuksi muovi hiljalleen maaperään hajoaa erilaisiksi yhdisteiksi, on sen elinkaari niin pitkä, ettei sitä tämän opinnäytetyön kontekstissa mielletä maatuvaksi materiaaliksi.

Ohjautuminen kohti paikallista, läpinäkyvää ja yhteisöllistä työpajatyöskentelyä on tämän opinnäytetyön yhtenä aiheena, joten Luontokerhon harjoitteisiin pyrin ottamaan mahdollisimman hyvin huomioon materiaalien vaikutukset ja niiden tuotantoketjut. Käytin Panskikselta jo valmiiksi löytyviä materiaaleja, kierrätysmateriaaleja, aineettomia mielikuvaharjoitteita, metsänpohjan materiaaleja ja hävikkituotteita, kuten jo pehmenneitä vihanneksia. Matka kohti ekologista, joustavaa ja monilajista työskentelyä ei ole valmis ja jatkuu edelleen. Kaikkien roskaksi, hävikiksi tai jätteeksi miellettyjen materiaalien potentiaali taiteen osana tulee ottaa huomioon. Teoksen elinkaari ja lokaatio vaikuttavat siihen, millaisia materiaaleja on hyvä käyttää. Jos teos jää todella osaksi maisemaansa ja maatuu sinne hiljalleen, on äärimmäisen oleellista punnita jokaisen materiaalin vaikutus ympäristöön ja lajistoon. Maatuva taide on eritoten materiaalien vietävissä olevaa taidetta, menetelmää ja tekniikkaa. Materiaalien ja ympäristön asettamat rajat toimivat sekä inspiraationa että kehyksenä toiminnalle.

5 Maatuvan taiteen tulevaisuus

Maatuvan taiteen ajatus perustuu näkökulmiin maailman yhtenäisestä olemuksesta, lajien erityisyydestä sekä kietoutuneesta eliöiden ja lajien rajoja rikkovasta dialogista. Monilajinen ja planetaarinen nivoutuminen, limittyminen ja kietoutuminen niin ihmiskunnan kulttuurin, tieteen ja taiteen alojen kuin moninaisten yhteisöjen sekä lajien välillä on välttämätöntä. Mitä laaja-alaisemmin ymmärrämme ja kuuntelemme toisiamme, sitä paremmin kykenemme käsittelemään maailman ja ympäristömme asioita yhteisesti. Nykypäivän viheliäiset ongelmat – esimerkiksi ilmastokriisi, luontokato, liikakansoitus, alueellinen köyhyys tai etniset kiistat – on helpommin ratkaistavissa, jos osaamme hyödyntää monialaista sekä monilajista yhteistyötä. Rajoja ja lajeja ylittävä sujuva dialogi voi tuottaa selkeämmän maailmankuvan ja näyttää maailman sellaisena kuin se on. Taito katsoa eteenpäin ja nähdä maailmamme tila ideologioiden, uskonnollisten dogmien tai välittömien tarpeiden vaatimusten läpi auttaa ennakoimaan ja tarttumaan solmukohtiin vielä silloin, kun niille on jotain tehtävissä. (Wilson 2001, 19.)

Tämä opinnäytetyö on osoitus siitä, että ekologista maatuvaa taidetta on mahdollista tehdä, mutta se vaatii jatkuvaa kehittymistä, oppimista ja virheiden hyväksymistä. Kasvuvaran ymmärtäminen omassa työskentelyssä, kietoutuneiden viheliäisten ongelmien hahmottaminen ja jatkuva oppiminen sen suhteen, mikä maapallolle on hyväksi, on päättymätön tie. Tästä huolimatta on jo suuri edistysaskel, että oivaltaa oman sekä muiden keskeneräisyyden ja on valmis tekemään töitä kehittymisen eteen. Täydellisyyteen ei kannata pakonomaisesti pyrkiä, kunhan pitää mielen avoimena uuden oppimiselle ja myöntää erehdyksensä ja ennakkoluulonsa.

Omista kömmähdyksistä ja onnistumisista kannattaa pysyä avoimena. Tässä opinnäytetyössä käyn läpi asioita, jotka olisin mielelläni piilottanut ja pysynyt turvallisemmalla maaperällä. Päätin kuitenkin pitää kömmähdykseni esillä ja käsitellä niitä. Toivon, että minulle myös kerrotaan avoimesti, jos olen tehnyt selkeästi virheellisiä päätelmiä tai tekoja. Ainoastaan rehellisellä ja avoimella keskustelulla voimme jatkaa eteenpäin, ymmärtää ja kuulla toisiamme. Kannusta. Kerro. Kuuntele. Tee. (Työpäiväkirja 13.5.2025)

5.1 Yhteisö

Yhteistyön, yhteisöllisyyden ja erilaisten materiaalien energioiden väre, limittyminen ja elinkaari ovat oleellisessa roolissa maatuvaan taiteen käsitteessä. Tiedon läpinäkyvä ja välitön jakaminen korostuvat, kun halutaan ratkaista yhteisiä, elämää tämänkaltaisena uhkaavia ongelmia. Maatuvaan taiteen praktiikka ja konsepti, joita tämä opinnäytetyö esittelee, tulee jatkamaan kasvuaan ja monisäikeisiä juuriaan kohti kestäväää, kietoutunutta ja reilua taiteen tekemistä ja kokemista.

Perustin maatuvaan taiteen teoksille ja kokemuksille oman www.maatuvataide.fi -internetsivuston, johon kuka tahansa voi lähettää julkaistavaksi omia tutkailujaan, työpajojaan ja teoksiaan aiheen parissa. Internetsivustolla tullaan näkemään praktiikkani kehittymistä maatuvaan taiteen parissa, ja se kutsuu yhteisöt sekä taiteilijat kertomaan omia maatuvaan taiteen kokemuksiaan.

5.2 Kohti maatuvaa taidepuistoa

Aloittaessani Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia Taiteen uudet kontekstit -YAMK-opintoja oli opinnäytetyöni aiheena maatuvaan taiteen ympäristötaidepuiston perustaminen. Puisto on monen vuoden projekti, jolle tämä opinnäytetyö toimii alkusysäyksenä. Maatuvaan taiteen puistossa taiteilijat ja yhteisöt luovat yhdessä maatuvia, ekologisia teoksia. Teokset antavat kulttuurista hyvinvointia alueella asuville ihmisyyhteisöille, työllistävät ammattitaiteilijoita ja edistävät alueen monilajista ekososiaalista hyvinvointia.

Maatuvaa taitea ei pyri sinänsä rahalliseen menestymiseen tai voittoon mutta sen avulla voi olla mahdollista elättää itseään näissä yhteiskunnallisissa raameissa. Työllä edistää samalla kestävämpää ja ekososiaalisesti hyvinvoivaa yhteiskuntaa sen monilajisille jäsenille. (Työpäiväkirja 13.5.2025)

Tulevaisuudessa maatuvaan taiteen puistot voisivat olla yhteisöllisiä taidepuistoja, jotka ovat rakennettavissa erilaisiin vaihtuviin lokaatioihin. Eri toimijoiden luotsaamina nämä puistot voivat toimia alueen matkailua edistävinä kohteina ja tuoda samalla paikallisille toimijoille ja yrittäjille elävöittävää

toimintaa. Esimerkiksi Pohjois-Suomessa ympäristötaidetta ja matkailua on jo onnistuttu menestyneesti yhdistämään. Taiteilijat ja yritykset tekevät yhteistyötä paikka- ja tilasidonnaisten ympäristöteosten suunnittelussa ja rakentamisessa. Teokset tuovat esille paikan elämää ja historiaa ja nostavat samalla esille ympäristökysymyksiä ja valintoja, joita matkailija joutuu pohtimaan. Pohjois-Suomessa ja Lapissa luonto on äärimmäisen herkkää, joten ekologisen matkailun huomioiminen on tärkeää. Paikkasidonnaisena ja yhteisöllisenä taiteena ympäristötaide ja maatuva taide tarjoavat käyttökelpoisen välineen kulttuuri-identiteetin käsittelyyn. Julkiset tilataideteokset, jotka ovat rakennettu esimerkiksi pohjoisiin matkailukeskuksiin, luovat imagoa, edistävät markkinointia ja paikkasidonnaista taidetta paikkakunnalle (Huhmarniemi & Jokela 2018, 113.) Paikkasidonnaiset, paikallisten yhteisöjen kanssa tehdyt teokset integroivat taiteilijan, yrityksen, asukkaat ja ympäristön yhteen tuottaen yksilöllistä ja aluetta kuvaavaa taidetta.

5.3 Esittävän taiteen maatuvat mahdollisuudet

Nukketeatteritaiteilijana koen vetoa maatuvan taiteen praktiikan levittämistä myös nukketeatteritaiteen osaamisalalle. Maatuvien nukkien, naamioiden ja lavasteiden valmistaminen esityskäyttöön tulee olemaan yksi oppimisen ja tutkailun aihe tällä moninaisella maatuvan taiteen haarautuvalla polulla.

Materiaalien kehittäminen siihen, että ne kestävät sekä harjoitus- että esityskauden on uusi ja mielenkiintoinen haaste maatuvan taiteen kehittymisessä olennaiseksi osaksi ja suuntaviivaksi praktiikassani.

Arkiympäristössä syntyvä hävikki, kuten esimerkiksi käytetyistä suodatinpusseista ja kahvin puruista valmistettu liisterimassa on seuraavaksi tarkemman tutkiskelun kohteena työskentelyssäni. Näkymättömäksi jäävien ja hyödynnettävissä olevien jättemateriaalien havainnoiminen ja ottaminen osaksi maatuvan taiteen materiaalipankkia on jatkuva kehityksen ketju, joka ruokkii ja aktivoi tätä praktiikkaa alituisesti eteenpäin.

6 Reflektio

Työskentelyni tämän opinnäytetyön parissa alkoi kysymyksellä, miten tehdä maatuvaa ja ekologista taidetta luonnonympäristöön? Hain vastausta kattavan lähdeaineiston avulla ja täsmentämällä sitä, millaiseen kontekstiin maatuva taide mielestäni taiteen kentällä nivoutuu. Käsitykseni maatuvasta taiteesta ja sitä ympäröivistä taiteen muodoista laajeni räjähdysmäisesti. Ymmärsin, että olen vasta matkani alussa tällä rehevän aluskasvillisuuden siivittämällä polulla. Kysymykseeni löysin vastauksia tai ainakin vastauksen osia. Enemmän löysin kuitenkin kysymyksiä, joiden avulla voin jatkaa työskentelyäni eteenpäin. Jatkuva kysymysten esittäminen ja dialogin ylläpitäminen on osa maatuvan taiteen praktiikkaa ja kenttää. Oman työn ja valintojen kyseenalaistaminen vievät maatuvaa taidetta eteenpäin. Työskentelytapojen edistäminen kohti ekologisempaa, puhtaampaa, läpinäkyvämpää ja vastuullisempaa tapaa on ainoa tapa työskennellä tällä kentällä.

Työskentelyssäni haluan viedä maatuvaa taidetta myös henkilökohtaisen työskentelyni ulkopuolelle ja jakaa osaamistani muille. Yhteisöjen kanssa toimiminen on oleellinen osa maatuvaa taidetta, ja erilasten työpajojen kautta kasvatan maatuvan taiteen harjoitepankkia. Harjoitteiden hiominen monialaisten työyhteisöiden toimintaan on kehitettävä kohde työskentelyssäni ja siihen kaipaen ulkopuolisilta tietoa ja kokemuksia. Tämän takia päätin perustaa maatuvataide.fi-verkkosivuston ja toivon sen tulevaisuudessa toimivan yhtenä kanavana maatuvan taiteen kehitykselle.

Oman työskentelyn ja työskentelyssäni käsiteltävän maatuvan taiteen praktiikan käsittely opinnäytetyöni aiheena oli haastava, pelottava mutta palkitseva aihe. Työskentelyni avaaminen keskustelulle ja tarkastelulle on äärimmäisen henkilökohtainen tapa koettaa edistää maatuvan taiteen praktiikkaa. Oman työskentelyn läpinäkyvä julkituominen asettaa praktiikkani haavoittuvaan asemaan. Koen, että tämä oli tarpeellinen teko omassa työskentelyssäni, sen kehittymisessä ja toivon sen inspiroivan myös muita aiheen kanssa painivia tekijöitä.

Lähteet

Aartomaa, U. 1989. Olavi Lanu. Etelä-Suomen Sanomat. Lahti: Lahden taidemuseo.

Apajalahti, E-L., Aula, I., Ek, T., Halla, T., Halonen, M., Houtbeckers, E., Kallio, E. K., Karhunkorva, R., Laine, J., Leiwo, L., Lummaa, K., Matilainen, A., Näyhä, A., Salmivuori, E., Seppä, T., Simkin, J. & Takala, T. 2022. Ihmistieteelliset näkökulmat ja rinnakkaiset tulevaisuuspolut – katsaus metsäsuhdetutkimuksen kenttään. Teoksessa Paaskoski, L., Roiko-Jokela, H., Rikala, M. (toim.). Metsät ja tulevaisuus. Savonlinna: Suomen Metsämuseo Lusto & Metsähistorian Seura, 13–51. Viitattu: 10.3.2025. <https://lusto.fi/wp-content/uploads/2022/12/Lusto-Vuosilusto14.pdf>

Arlander, A. 2023. Taiteellinen tutkimus tohtoriopintojen tuolla puolen – kasveista, puista ja prosessin tallentamisesta. Helsinki: Taideyliopiston teatterikorkeakoulu. Viitattu 16.4.2025. <https://disco.teak.fi/taiteellinen-tutkimus/taiteellinen-tutkimus-tohtoriopintojen-tuolla-puolen/>

Beer, T. 2015. The Living Stage: A case study in ecoscenography. Etudes: An online theatre & performance studies journal for emerging scholars. Viitattu: 28.4.2025. <http://www.etudesonline.com/uploads/2/9/7/7/29773929/etudesfeb2015beer.pdf>

Beer, T., Rixon, T., & Garrett, I. 2023. Sustainable Choices: Potentials and Practices in Performance Design: The Global EcoDesign Charrette in Action: Exploring Ecoscenography in Performance Design Education. Teoksessa Humalisto T. & Kilpeläinen R. (toim.) Helsinki: Taideyliopisto, 103–116. Viitattu 28.4.2025 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-066-9>

Bennett, J. 2020. Materian väre: Olioiden poliittinen ekologia. Teoksessa Kilpeläinen, T. (suom.) Tampere: Eurooppalainen filosofian seura ry / niin & näin.

Bolin, H. 2010. The Re-generation of Mythical Messages: Rock Art and Storytelling in Northern Fennoscandia. Fennoscandia Archaeologica. Huddinge, Ruotsi: Södertörn University. Viitattu: 2.5.2025. http://www.sarks.fi/fa/PDF/FA27_21.pdf

Brookner, J. & Nikulainen, T. 2010. Veden Taika: ympäristötaideteos, kelluva biopuhdistamo ja lintusaari: Jackie Brooknerin suunnittelema ekologinen ympäristötaideteos. Salo: Aurinkoinen Tulevaisuus ry.

Cantell, H., Aarnio-Linnanvuori, E. & Tani, S. 2020. Ympäristökasvatus: Kestävän tulevaisuuden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Dobson, J., Birch, J., Brindley, P., Henneberry, J., McEwan, K., Mears, M., Richardson, M. & Jorgensen, A. 2020. The magic of the mundane: The vulnerable web of connections between urban nature and wellbeing. *Cities*, Volume 108. Viitattu: 12.4.2025. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102989>

Elävän kulttuurin Koroinen ry. 2022. Asiakirja Elonkirjopuiston hankesuunnitelmasta vuosille 2023–2026.

Fancourt, D. 2017. Arts in health: Designing and researching interventions. First edition. Oxford: Oxford University Press.

Finlay, V. 2004. Värimatka. Teoksessa Iso-Markku, J. (suom.) Helsinki: Otava.

Gröndahl, L (toim). 2023. Taiteellinen tutkimus. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 76. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. Viitattu: 12.3.2025. <https://disco.teak.fi/taiteellinen-tutkimus/>

Hallberg, A. 2025. Virkeä-hanke. Sykli & Hämeen ammattikorkeakoulu. Helsinki: Sykli. Viitattu: 25.3.2025.

<https://sykli.fi/vaikuttaminen/kehittamishankkeet/virkea/>

Haverinen, R., Mattila, K., Neuvonen, A., Saramäki, R. & Sillanaukea, O. (toim.) 2021. Ihminen osana elonkirjoa: Luontosuhteet, luontokäsitykset ja sivistys kestävyyskriisin aikakaudella. Sitra muistio. Helsinki: Sitowise ja Demos. Viitattu: 17.4.2025. <https://www.sitra.fi/wp/wp-content/uploads/2021/12/sitra-ihminen-osana-elonkirjoa.pdf>

Heikkinen, H. L. T. & Kaukko, M. 2023. Toimintatutkimus: Käytännön opas. Tampere: Vastapaino.

Heikkinen, S. 2024. Koirankarvoja linnuille? Linnunpoikanen voi takertua koirankarvaan, mutta se on harvinaista – ”Karvat eivät ongelma luonnonsuojelumielessä”. Apu360-verkkolehti. Alkuperäinen julkaisu 4.4.2024, päivitetty 4.6.2024. A-lehdet Oy 1933–2025. Viitattu: 12.5.2025.

<https://www.apu.fi/artikkelit/koirankarva-ei-uhka-linnuille-luonnonsuojelun-kannalta>

Helander, M., Lehtonen, T., Saikkonen, K., Despains, L., Nyckees, D., Antinoja, A., Solvi, C. & Loukola, O. 2022. Field-realistic acute exposure to glyphosate-based herbicide impairs fine-color discrimination in bumblebees. *Science of The Total Environment*, Volume 857, Part 1, 159298. Viitattu: 15.3.2025.

<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.159298>

Huhmarniemi, M.; Jokela, T., Haataja, C. & Issakainen, T. 2018.

Ympäristötaidetta Lapin matkailuun. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Sarja C, Katsauksia ja puheenvuoroja 57. Rovaniemi: Pohjolan Palvelut Oy, 23–27.

Huhmarniemi, M., Jokela, T.; Haataja, C. & Issakainen, T. 2018.

Ympäristötaidetta Lapin matkailuun. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Sarja C, Katsauksia ja puheenvuoroja 57. Rovaniemi: Pohjolan Palvelut Oy, 107–121.

Ikonen, L. 2023. Sustainable choices: potentials and practices in performance design: Can I paint with a carrot? Temporary painting sustainability. Teoksessa Humalisto, T. & Kilpeläinen, R. (toim). Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 77. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, 119–133. Viitattu: 28.4.2025.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-066-9>

Ingram, D. S. 2016. *Science and the Garden: The Scientific Basis of Horticultural Practice*. Oxford: John Wiley & Sons, Incorporated. ProQuest Ebook Central. Viitattu: 10.4.2025.

<http://ebookcentral.proquest.com/lib/turkuamk-ebooks/detail.action?docID=7104065> Vaatii käyttäjätunnuksen.

Issakainen, K. 2024. Taide vaalii luontoa!: Yhteisölliset luontotaidepajat ja kriittinen ympäristökasvatus. Opinnäytetyö (YAMK). Kulttuurialan koulutus. Palvelumuotoilu ja palvelujohtaminen. Lappeenranta: LAB-ammattikorkeakoulu. Viitattu: 29.4.2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2024121535932>

Johansson, H. 2004. Maataidetta jäljittämässä: Luonnon ja läsnäolon kirjoitusta suomalaisessa nykytaiteessa 1970–1995. Helsinki: Like.

Johansson, H.; Erkkilä, H., Haapala, L. & Sakari, M. 1999. Katoava taide = Förgänglig konst = Ephemeral art: Metsän ja kielen välissä. Fragmentteja

suomalaisesta ympäristötaiteesta ja metsän merkityksestä. Teoksessa Haapala, L. (toim.) Ateneum 1999. Helsinki: Valtion taidemuseo, 58–76.

Jokela, T., Huhmarniemi, M., Haataja, C. & Issakainen, T. 2018. Ympäristötaidetta Lapin matkailuun. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja. Sarja C, Katsauksia ja puheenvuoroja 57. Rovaniemi: Pohjolan Palvelut Oy, 9–22.

Järjestyslaki 612/2003 13 §. Viitattu: 20.4.2025.

Kilpeläinen, R. 2023. Sustainable choices: potentials and practices in performance design: Reflections on Sustainability in Performance Design. Teoksessa Humalisto, T. & Kilpeläinen, R. (toim). Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 77. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, 33–54. Viitattu: 28.4.2025. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-066-9>

Leiwo, L. 2024. Autoetnografisen tutkimusmenetelmän ja diskursiiviseksi muuttuneen dekolonisaation käsitteen kriittistä tarkastelua: Vastine Helena Karhun artikkeliin Luonnon ja sydämen rytmissä. Etnografinen tutkimus shamaanirummun syntyyn ja käyttöön liitettyistä merkityksistä. Elore 31 (2/2023). Elore, 31(1), 104–113. Viitattu: 21.3.2025. <https://doi.org/10.30666/elore.143709>

Lindgren, S. 2022. Voiko riisiä syödä, kun viljely kiihdyttää ilmastonmuutosta? Viisi vastausta. Kehitys-Utveckling-lehti. Viitattu: 22.4.2025. <https://kehityslehti.fi/voiko-riisia-syoda-kun-viljely-rasittaa-ymparistoa-ja-kiihdyttaa-ilmastonmuutosta/index.html>

Lintula, P. 2024. Metsähenki: Esittävää aktivismia kaupunkimetsässä. Opinnäytetyö (YAMK). Taiteen uudet kontekstit. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu: 28.4.2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2024051010712>

Lipponen, M., Vehmasto, E., Simkin, J., Keränen, K., Rätty, A. & Pursiainen, P. 2023. Terveysmetsätoiminta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus. Helsinki: Luonnonvarakeskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-797-6>

Luukkonen, I. n.d. Viitattu: 15.4.2025. <http://www.ismoluukkonen.net/kalliotaide/suomi/>

Naukkarinen, O. 2003. Ympäristön taide. Ilmari Design Publications. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Pietarinen, H. & Qureshi, A. 2024. Blurring bioart boundaries. *Front. Commun.* 9:1458493. Viitattu: 2.5.2025. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2024.1458493>

Rikoslaki 39–001/1889. Viitattu: 20.4.2025.

Rosenlöf, A-M. 2023. Kulttuurihyvinvoinnin historia on taiteen ja parantamisen historiaa, joka ulottuu taiteen syntyvaiheisiin. *Talk-verkkolehti*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu: 28.4.2025. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20231113145555>

Siivonen, K., Cantell, H., Ihanainen-Rokio, O., Kurjenlahti, M., Laakso, S., Latvala-Harvilahti P., Pietikäinen, J. & Salonen, A. O. 2022. Kestävyiden avaimet: Kestävyystieteen keinoin ihmisen ja luonnon yhteiselo: 5. Kestävyysmurroksen keinot. Teoksessa Halonen, T., Korhonen-Kurki, K., Niemelä, J. & Pietikäinen, J. (toim.) Helsinki: Gaudeamus, 199–234.

Soimakallio, S., Sankelo, P., Kopsakangas-Savolainen, M., Sederholm, C., Auvinen, K., Heinonen, T., Johansson, A., Judl, J., Karhinen, S., Lehtoranta, S., Räsänen, S. & Savolainen, H. 2020. Tekninen raportti: Turpeen rooli ja sen käytöstä luopumisen vaikutukset Suomessa. Helsinki: Sitra. Viitattu: 2.5.2025. <https://www.sitra.fi/julkaisut/turpeen-rooli-ja-sen-kaytosta-luopumisen-vaikutukset-suomessa/>

Taideyhdistys Olohuone ry. 2022. Taideyhdistys Olohuone ry:n vuoden 2022 festivaalin internetsivut. Viitattu: 19.5.2025. <https://olohuone.org/festivaali-2022>

Tsing, A. L. 2020. Lopun aikojen sieni: Elämää kapitalismin raunioissa. Teoksessa Tuomikoski, A. (suom.) Helsinki: Tutkijaliitto.

Tukes 2023. Glyfosaatin uudelleen hyväksymiselle ei saatu EU:n jäsenmaiden enemmistön tukea. Viitattu: 18.3.2025 <https://tukes.fi/-/glyfosaatin-uudelleen-hyvaksymiselle-ei-saatu-eu-n-jasenmaiden-enemmiston-tukea>

Uotinen, J. 2021. 2. luku: Autoetnografia. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu: 21.4.2025. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Wilson E. O. 2001. Konsilienssi: Tiedon yhtenäisyys. Teoksessa Pietiläinen K. (suom.) Helsinki: Hakapaino.

WWF International 2007. Opas vastuullisen paperin hankintaan. Viitattu: 22.4.2025.

https://wwf.fi/app/uploads/5/7/5/5ytlexrckxb24seymkrmcfh/wwf_paperiopas_net_i.pdf

Ympäristöministeriö 2025. Mitä jokaisenoikeudella saa ja ei saa tehdä? Viitattu: 18.4.2025. https://useinkysyttya.ymparisto.fi/faq/fi/usein-kysyttya-ymparistosta-artikkeli?id=kb_article_view&sysparm_article=KB0010340&language=fi

Maatuvan taiteen harjoitteita

- **Hahmojen aarrekartta**

- **Tavoitteet:**

- Lähiluonnon havainnointi, mielikuvituksen aktivointi, tarinankerronta ja kietoutuneisuus.

- Kohderyhmä:

- Kaikenikäiset ja -taustaiset henkilöt, jotka voivat viettää aikaa lähiluonnossa.

- Sijainti:

- Lähiluonto, kaupunkiluonto ja vaihtelevat luonnonympäristöt.

- Materiaalit ja tarvikkeet:

- Paperia, kyniä, piirustusaluslata, kartta alueesta ja kamera (esim. puhelin).

- Toiminta:

- Luonnonympäristöstä löytyvien hahmojen ja veistosten etsiminen. Hahmojen ja veistosten valokuvaaminen, piirtäminen, maalaaminen, taltiointi tai jos alueesta on kartta, voidaan hahmot merkitä siihen ja valmistaa alueesta "hahmojen aarrekartta". Hahmot voivat olla esimerkiksi erilaisia luonnon muovaamien erikoisia ja huomiota herättäviä kiviä, kantoja tai juurakoita. Jos harjoite tehdään ryhmässä, voidaan hahmot esitellä ryhmälle ja hahmoille voidaan kirjoittaa nimet ja taustatarinat.

- Kesto:

- 60–90 min. Soviteltavissa ryhmän ja luonnonympäristön tilan mukaan.

- **Jätä jälki!**

- Tavoite:
  - Lähiluonnon havainnointi, tarinankerronta ja kietoutuneisuus
- Kohderyhmä:
  - Kaikenikäiset ja -taustaiset henkilöt, jotka voivat viettää aikaa luonnonympäristössä.
- Sijainti:
  - Metsät, lähiluonto, kalliot, kivenlohkareet ja urbaanit ympäristöt.
- Materiaalit ja tarvikkeet:
  - Katuliidut, luonnonpigmentit, hiili, vesiastiat, kasviliisteri, pensselit ja maalausastiat.
- Toiminta:
  - Luonnonpigmenteillä, katuliiduilla, hiilellä ja kasviliisterillä tehtyjä kuvia. Aiheena voi olla esimerkiksi paikalliset kasvit ja eläimet, oma kokemus paikasta tai terveiset paikalle. Kuvat tehdään kalliolle tai irtokiville ja teokset voivat olla yhdessä paikassa tai löydettävissä eri puolilta metsää.
- Kesto:
  - 60–90 min.

- **Metsän silmä**

- Tavoite:
  - Kietoutuneisuus, jokaisenoikeudet, hetkeen pysähtyminen, maatuvaan taiteen teoksen valmistaminen ja luopuminen.
- Kohderyhmä:
  - Kaikenikäiset ja -taustaiset henkilöt, jotka voivat viettää aikaa luonnonympäristössä. Teoksen valmistaminen vaatii

solmujen solmimista eli nuorimmat osallistujat (alle 9-vuotiaat) saattavat tarvita tukihenkilön.

- Sijainti:
  - Lähiluonto, kaupunkiluonto, metsät, vaihtelevat luonnonympäristöt.
- Materiaalit ja tarvikkeet:
  - Luonnonmateriaaleista valmistettua narua, metsänpohjan materiaaleja (oksia, käpyjä, pudonneita lehtiä).
- Toiminta:
  - Metsänpohjasta kerätyistä materiaaleista valmistetaan roikkuvia talismaaneja, koristeita ja tuulikelloja. Materiaalit kerätään metsänpohjasta, muitakin luonnonmateriaaleja voi yhdistää. Materiaalit sidotaan yhteen maatuville, kasvi- tai eläinkuitulangoilla. Jätetään metsään joko ryhmän teokset samaan puuhun tai ripotellen pitkin metsää.
- Kesto:
  - 60–90 min.

- **Metsätanssi**

- Tavoite:
  - Kietoutuneisuus, pysähtyminen hetkeen, oman kehon kuuntelu osana luonnonympäristöä ja tasapainon harjoittaminen.
- Kohderyhmä:
  - Kaikenikäiset ja -taustaiset henkilöt, jotka voivat viettää aikaa luonnonympäristössä. Harjoite sisältää fyysistä liikehdintää ja on toteutettavissa monilla tavoilla omaa kehoa kuunnellen.
- Sijainti:
  - Lähiluonto, kaupunkiluonto, metsät ja vaihtelevat luonnonympäristöt.

- Materiaalit ja tarvikkeet:
  - Akustisia soittimia ja liikkumiseen sopivat varusteet.
- Toiminta:
  - Metsän epätasainen pohja parantaa tasapainoa ja sitä tutkaillaan kehon liikkeillä ja muilla aisteilla. Harjoitteen voi tehdä yhdessä ryhmän kanssa tai erikseen yksilösuorituksena. Aloitetaan hitailla ja harkituilla liikkeillä ja etsitään tasapainoa hengityksen tahtiin. Tasapainon ja varmuuden lisääntyessä voi voimistaa ja suurentaa liikkeitä ja energiaa kuunnellen omaa kehoa. Musiikkia voi tuottaa ympäristöä hyödyntämällä tai vain kuunnellen metsää. Akustisia soittimia voi käyttää apuna, esimerkiksi rumpua, helistimiä, oksia, ääntä tai kehoa. Ääntä voi tuottaa koko ryhmä tai ohjaajalla voi olla soitin, jolla voi lisätä tai vähentää hetken energiatasoa.
- Kesto:
  - 15–30 min. tai riippuen ryhmän koosta ja energiasta.

- **Metsävihko**

- Tavoite:
  - Oman työskentelyn kehittyminen ja kietoutuneisuus
- Kohderyhmä:
  - Jokainen, joka on tehnyt, tekemässä tai aikeissa tehdä maatuvan taiteen harjoitteita.
- Sijainti:
  - Missä vain missä suorittaa muita maatuvan taiteen harjoitteita.
- Materiaalit ja tarvikkeet:
  - Vihko (esimerkiksi itse valmistettu), kansio tai muu papereille soveltuva säilytyspaikka.
- Toiminta:

- Mukana kulkeva reissuvihko. Useamman kerran jatkuvassa työpajassa kerätään kaikki metsässä syntyneet piirroukset, ajatukset, ideat, maalaukset vihkoon tai kansioon. Jokainen kerta työpajassa voidaan aloittaa sillä, että tehdään vihkoon jokin harjoite maatuvaan taiteen keinoin. Voi yhdistää erilaisia maatuvaan taiteen harjoitteita, jolloin vihkoon/kansioon kerääntyy läpileikkaus työskentelystä.
- Kesto:
  - Vaihtelee tilanteen mukaan.
- **MinULTA**
  - Tavoite:
    - Maatuvaan taiteen teoksen valmistaminen luonnonympäristöön, luopuminen, esilläolo, yhteisöllisyys ja kietoutuneisuus.
  - Kohderyhmä:
    - Kaikenikäiset ja -taustaiset henkilöt, jotka voivat viettää aikaa luonnonympäristössä. Harjoite sisältää maan pinnalle teoksen muotoilua luonnonmateriaaleista valmistetusta massasta.
  - Sijainti:
    - Kaupunkiluonto, lähiluonto, puistot, metsät ja vaihtelevat luonnonympäristöt.
  - Materiaalit ja tarvikkeet:
    - Multaa, kasviliisteriä, astioita, vettä, koristeita (oksia, kiviä, hiekkaa, savea, metsänpohjan materiaaleja) ja kasvien siemeniä.
  - Toiminta:
    - Esivalmisteluna valmistetaan kasviliisteri: sekoita perunajauhoa kylmään veteen, perunajauhoa riittää runsaat

2 rkl sekoitettuna 4 dl vettä ja seos kiehautetaan nopeasti sekoittaen. Kasviliisteristä ja mullasta sekoitetaan massa pienessä astiassa, noin 50/50-sekoitussuhteella. Multaliisterimassasta muotoillaan metsänpohjaan tai puistoon pieniä veistoksia, kasvoja ja olentoja. Teokset koristellaan hiekalla, kivillä, savella sekä metsänpohjan materiaaleilla ja jätetään niille sijoilleen. Multaan voi sekoittaa mukaan myös erilaisia siemeniä, jolloin teos toimii kasvualustana.

- Kesto:
  - 60-120min, riippuen osallistujista.

- **Näetkö metsän puilta tai puun metsältä?**

- Tavoite:
  - Luonnonympäristön havainnointi, yksityiskohtien tarkastelu, monilajisen kokonaisuuden tarkastelu, paikalliset kasvit ja eläimet
- Kohderyhmä:
  - Kaikenikäiset ja -taustaiset henkilöt, jotka voivat viettää aikaa luonnonympäristössä
- Sijainti:
  - Luonnonympäristöt, metsät
- Materiaalit ja tarvikkeet:
  - Luonnonpigmenttejä, kasvivärejä, piirustushiliä, mustetta tai nappivärejä, paperia, pensseleitä, maalausaluustoja, maalarinteippiä papereiden kiinnittämiseen maalausaluustaan
- Toiminta:
  - Osallistuja valitsee metsästä paikan. Ensin tarkkaillaan yksityiskohtia: kiven pinnan ja puun kaarnan tekstuuria ja lehtiruotien pieniä sivusuonia. Ohjaaja ohjeistaa osallistujia ja antaa aikarajan (esimerkiksi 15 minuuttia) piirtää ja

maalata yksityiskohta paperille. Seuraavaksi otetaan uusi paperi ja tarkkaillaan samasta kohdasta metsän kokonaisuutta. Kaikkia kasveja, eläimiä, organismeja ja muotoja. Mitä värejä, muotoja ja linjoja maisemasta löytyy? Ohjaaja antaa aikarajan teoksen valmistamiseen.

- Kesto
  - 45–60 min.

- **Oksaotukset**

- Tavoite:
  - Maatuvan taiteen teoksen valmistaminen luonnonympäristöön, luopuminen, esilläolo, yhteisöllisyys, kietoutuneisuus ja hetkellisyys.
- Kohderyhmä:
  - Kaikenikäiset ja -taustaiset henkilöt, jotka voivat viettää aikaa luonnonympäristössä. Harjoite vaatii solmujen solmimista ja kolmiulotteista hahmotuskykyä.
- Sijainti:
  - Metsät, lähiluonto, kaupunkiluonto ja vaihtelevat luonnonympäristöt.
- Materiaalit ja tarvikkeet:
  - Oksia ja muita materiaaleja metsänpohjasta, vaihtelevia luonnonmateriaaleja (puukuitua, villaa yms.) ja luonnonkuituista narua.
- Toiminta:
  - Metsänpohjasta etsitään erilaisia irtonaisia ja mielenkiintoisen muotoisia oksia ja risuja. Oksista rakennetaan joko metsänpohjaan tai puun oksalle roikkumaan hahmoja. Hahmojen osat sidotaan luonnonmateriaaleista valmistetulla narulla ja niihin voi

lisätä luonnonmateriaaleja, esimerkiksi karvoitukseksi, silmiksi tai muiksi yksityiskohdiksi.

- Kesto:
  - 60–90 min tai riippuen osallistujista.

- **Ystäväpuu**

- Tavoite:
  - Kietoutuneisuus, monilajinen yhteistyö, lähiluonnon tarkkailu ja yhteisöllisyys.
- Kohderyhmä:
  - Kaikenikäiset ja -taustaiset henkilöt, jotka voivat viettää aikaa luonnonympäristössä.
- Sijainti:
  - Metsät ja kaikki alueet, mistä löytyy puita.
- Materiaalit ja tarvikkeet:
  - Metsänpohjasta kerättäviä materiaaleja.
- Toiminta:
  - Osallistuja valitsee metsästä tai alueelta puun, joka kiinnittää huomion ja mennään sen luokse. Puuta tarkkaillaan, sen pintaa ja muotoja, eri puolilta. Metsänpohjan tai alueelta löytyvistä irtonaisista luonnonmateriaaleista asetellaan puun juurelle teos. Teoksen teemana voi olla viesti puulle, muistomerkki tai vaikka henkilökohtainen alttari. Talvella lunta voi käyttää hyväksi ja muotoilla puun runkoon kolmiulotteisia muotoja painamalla lumi tiiviisti puun runkoon kiinni tai vedellä kostuttamalla ja jäädyttämällä.
- Kesto:
  - 30–60 min. Riippuen osallistujista.